

Theologiæ Spiritualis Scholasticæ Et Moralis Tomvs ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti D. Augustino Conformem

In quo tractatur de Intellectu & Scientia Dei, ejusque Objecto. Item de
voluntate & volitione Dei, ejusque Objecto

Bosco, Jean a

Antverpiae, 1686

Sectio VI. De Virtutibus divinæ Voluntatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73680](#)

tianus, eareñus nequeunt passiones animi esse in Deo sub ratione passionum; quia connota-
tum hujus nominis, scilicet passio corporis, non est in Deo. Si vero posteriori modo de pa-
ssionibus animi sentiantur, non solum ratione connotari removenda est passio a Deo; sed etiam essentialis ratio passionis repugnat di-
uina perfectione: nam, juxta hanc sententiam,
passio animi est quidam effectus consequens
operationem animi, v.g. tristitia apprehen-
sione mali praesentis: non potest autem in
Deo consequi aliquis effectus ex animi divini
operatione, ut patet: ergo passio, juxta poste-
riorem sententiam, essentialiter repugnat di-
uina perfectione. Et ita omnes DD. eum agunt
de divina misericordia, omnem a divina vo-
luntate passionem excludent. Quare delectatio
v.g. non est in Deo passio, sed pura operatio;
et que nihil aliud, quam amor boni praesentis.
Usque adhuc praefatus Author;

Quem sequitur Felix sup. n. 20. ibi: Dico,
affectus voluntatis, quos in Deo admisimus,
non esse in eo sub ratione passionis; sed solum
sub ratione puræ operationis. In sententia S.
Tho. (que est prior modus) patet; nam in Deo
non est commotio corporalis. In sententia
Scoti (que est posterior modus) etiam patet,
nam delectatio v.g. est quædam passio seu im-
pulsus, causatus in voluntate à volitione ob-
jecti apprehensi ut praesentis, & ab ipso objecto;
sed Deo repugnat aliquid causatum; ergo re-
pugnat talis passio; solum enim operationem
fatuunt in Deo. Hæc ille. Sed enim, dicit ali-
quis; talis delectatio non sequetur ex voli-
tione, ut effectus; sed tanquam perfectio impro-
ducta formaliter distinguita à volitione, in eaque
radicata: sicut sequitur sine causalitate actus
intelligendi & volendi ex intellectu & volun-
tate. Respondetur ex Smis. sup. nu. 60. quod
hi actus sunt perfectiones vitales, quæ posseant
intelligi ab aliis dependentes; quemadmodum
ipse gradus virtutæ abstracti ab ente dependente,
estque adeò formaliter in Deo: at perfectio
non vitalis ab aliis dependentes intelligi non
potest, ut patet; quia alias possemus conceipere
aliquid primum ens independens eareñus vitæ,
quod est absurdum. Quare cum passio animi,
juxta illam secundam sententiam, non sit aliqua
perfectio vitalis magis, quam habitus, vel spe-
cies intelligibilis in potentia vitali, non potest

intelligi in Deo, nisi intelligatur dependens, &
causata; quod (ut dixi) repugnat diuinæ per-
fectioni, quæ licet ex natura rei formaliter di-
stingui possit ab aliqua alia perfectione divina,
non tamen posset eum illa realiter identifieri
in eodem ente infinito, nisi ipsa formaliter esset
infinita, independens & incausata.] Sic ille.
Felix autem sup. inquit: Actus vitales necessarii
sunt in Deo, & ita ex intellectu & voluntate *Solutio Fe-*
liciti.
resultare debent: at vero talis passio est super-
flua, & ita sufficiunt actus intellectus, & volun-
tatis, & complacentiae, quæ ex illis sequuntur.
Ita praefatus Author.

Et quoniam cum ipso disp. præced. Sect. 1.
Conclus. 6. admisimus probabiliter habitus, & *Cur potius*
in Deo sint
speciem impressam, qui etiam non sunt perfe-
ctiones vitales, possit aliquis querere, quæ sit
disparitas, seu quæ ratio, eur potius in Deo ad-
mittamus habitus, & speciem impressam, quam
diuersas passiones. Respondeo cum Felice sup. Felix.
diferim esse; quod habitus, & species habe-
ant munera, quæ exerceant, secundus istæ passio-
nes, cum sufficiente complacentia. Præterea (ut
notat Smis. sup.) passio v.g. ira, si esset aliqua *Smis. sup.*
perfectio in Deo, esset perfectio planæ libera
quoad suum esse absolutum: libera quidem;
quia Deus liber v.g. irascitur, & odit: quoad
suum esse absolutum vero; qui passio, ut di-
stinguitur ab operatione, non terminatur ad
objectum; hoc enim est operationis; sed est
quædam dispositio, male, vel bene afficiens
subjectum consequens operationem: at in
Deo non potest esse perfectio libera, quoad esse
suum absolutum; sed solum quoad terminatio-
nem, prout actus diuinæ voluntatis est liber.
Sic ille.

Hæc autem non habent locum in habitibus, &
specie impressa; non enim consequuntur ope-
rationem, sed eam præcedunt, tanquam qua-
Habitus
præcedens
dam principia particularia determinantia, vel *operaciones.*
moventia ad singularia vera cognoscenda, &
bona amanda, ut patet ex dictis loco sup. citato,
ad quem remitto Lectorem. Ubi etiam
inveniet, nullum esse inconveniens admittere
in Deo virtutes intellectuales, quævis incer-
tum sit, an formaliter ex natura rei ab intellectu
distinguantur. Si autem à me queritur, an etiam
nullum sit inconveniens, admittere in Deo virtu-
tes morales: Resp. est affirmativa, pro cuius
clariori intellectu pono sequentem Sectionem,

SECTIO SEXTA

DE VIRTUTIBVS DIVINÆ VOLUNTATIS.

 Igitur moralis definitur à Philosopho
lib. 2. Ethic. c. 6. Habitū electivū, in
mediocritate consistens, ea quæ est ad nos
definita ratione, & ut definierit ipse prudens. Cùm
que electio ad solam voluntatem pertineat, constat
utique, solam virtutem voluntatis, ut est
elicitiva actus formaliter liberi, propriè mora-
lis. Temus I.

lem virtutem esse. Vulgariter autem dividitur
in Justitiam, Fortitudinem, & Temperantiam, *Divisio*
de quibus hic disputatur, an admittendæ in vo-
luntate diuinæ, an vero ab ea rejiciendæ, sive ex
generali, sive etiam ex aliqua speciali ratione.
Dico ego, salvo meliori:

N n

CON-

CONCLVSION I.

Potest Deus velle mihi bonum temperantiae, in quantum est tale bonum, quod velle est proprius actus Temperantiae.

2.
Spes Theo-
logica non
est in Deo.

Charitas
est.

Probatur,
nullas esse
virtutes
morales in
Deo.

Rejicitur
probatio ex
Felice.

Deus gan-
des libertate
moralis.

3.
Potest poni
in Deo ratio
virtutum
moralium
en Scoto.

Angelus
potest mihi
velle bonum
temperan-
tiae.

Probatur
ex Scoto.

Constat satis Spem Theologieam non esse in voluntate divina, cum sit prius seipius amoris summi boni seu beatitudinis obtenuit; beatitudine autem est essentia temperantiae, & voluntas Angelorum non est necessaria in voluntate, sed etiam alteri (& hoc non est bonum a quoddam proprio) est quadam perfectio perfecta; igitur potest sibi competere habitus, quo vellet mihi bonum temperantiae, in quantum est mihi bona conveniens; & habitus iste non potest dici charitas, quia, ut dictum est, iste habitus non est tantum bonus, ut quoddam ordinatum ad diligendum Deum; sed ratione propria bonitatem in eo: nec est aliud habitus, quam temperantiae; quia per mihi, & tibi, non varia tur ratio formalis habitus: igitur sicut habitus temperantiae formaliter eligo mihi hoc bonum, ita habitus ejusdem rationis potest mihi libenter velle hoc bonum: ergo etiam Deus; & eum minus in Deo illud velle erit actus temperantiae, quam in Angelis. Respondet Smis. tr. 3. disp. 4. n. 26. ubi docet, rem ioriorum esse sententiam communem negantem, esse propriam, & formaliter temperantiam, & beatitudinem in Deo; responder, inquam; quia ad rationem virtutis temperantiae, & fortitudinis requiritur, ut inclinet ad eligendum medium illorum virtutum, propter ipsum: ergo non habet virtutem temperantiae & fortitudinis.

Major probatur ex Aristotele 2. Ethic. 4. ubi disserit afflans inter artem, & virtutem humanitatem, ait: Ea, qua ab artibus sunt, bonum ipsam in seipso habent. Sufficiat igitur, si ipsa aliqua mensa habeantia sunt (id est, materialiter sunt secundum artis regulas, etiamque artifex id non intendat; sed forte cum distractione opus sit perficiat.) At ea, qua a virtutibus sunt, non sunt, aut temperate aguntur, si sunt justa, aut temperata; sed si agens sic se habens agat; primo quidem, si scientia, si eligens propter ipsa; tenui, si firmo anima immutabiliter agat; acti dicat, non solum quidam velleitate inefficiat, seu simplici complacientia, sed absoluta & efficaci voluntate, quae de le, seu ex modo tendenti in objectum, stabilis & firma est. Quae quidem conditions (inquit Theod. sup. n. 25.) manifesta sunt; nam si opus non sit scienter, non sit liber; ad virtutem autem libertas requiritur. Rursus, Si justitia, aut temperantia, non sit propter ipsum justitia, & temperantiae honestatem, aut fit absque intentione honesti, ob utilitatem, aut communitatem, delectationem, & sic non est opus ullius virtutis, quia virtutis motivum honestas est; aut si propter honestatem alterius virtutis, quam temperantiae, aut justitiae, v.g. si quis temperate vivit, ad satisfactendum pro sui peccatis, debita reddit ad vitandas lites; & tunc opus temperantiae ad virtutem penitentiae, non ad temperantiam pertinet; & opus justum ad charitatem, seu amicitiam, non ad justitiam. Sic ille. igitur Major satis patet.

Minor autem colligitur ex dictis (Sect. 1. Concl. 1.) de primario voluntatis divinae objecto: nam dictum est, Deum quidquid extra se vult, velle primum & immediate propter seipsum, seu propter divinam bonitatem absolute, qui est proprius affectus virtutis divinae charitatis. Quare concludit Theod. sup. n. 26., hon ex temperantia, aut fortitudinis virtute vult, nos temperantiae

& fortius agere; sed ex virtute charitatis
divina. Et ecce germana ratio (ut eam vocat d.
Auctor) propter quam oppositum nostrae Con-
clusi, verius cenfet; estò Conclusi nostra non
sit improbabilis, juxta eundem. Imò Joan.
Poncius in suo Cursus Theologico disp. 6. nu-
29. ait, eam esse communiorum inter Theolo-
gos; Non repugnat (inquit) Deo exercere a-
cùm virtus moralis alieius, ex ratione virtu-
tis moralis ut sit. Hæc (Conclusio) est commu-
nior inter Theologos. Sic ille. Et si vera est,
corruat germana ratio Theodori pro sententia
opposita. Veram autem esse, probat Poncius
sup. quia si repugnaret, maximè propter ratio-
nem dubitandi p̄missam, quia repugnaret ipsi
aliquid velle, nisi propter semetipsum, & eo ipso,
quod sic omnia velleret, non exerceret actum vir-
tutis moralis; sed hoc non impedit, quod minus
possit exercere talum actum; ergo &c. Proba-
tur Minor, in qua sola est difficultas: quia in
objeto virtutis moralis sunt duas bonitates;
una est honestas ipsiusmet virtutis, altera est
referibilitas ipsius ad Deum, quarens bonitas
ipsius est placens Deo, & cedens in honorem
& laudem ejus: nihil autem impedit, quod mi-
nus Deus velit illud objectum propter utram-
que bonitatem; & si faceret, verum esset, quoddam
vellet illud objectum formaliter propter semet-
ipsum, & hoc non obstante velleret ipsum etiam
propter honestatem virtutis moralis: ergo non
obstante, quod Deus debeat velle omnia pro-
pter semetipsum, non sequitur, quis exerceat et-
iam actum virtutis moralis. Ita Poncius.

6. Igitur Deus potest velle actum temperantiae,
& formaliter propter ipsum, sive propter ho-
nestatem temperantiae, & simili formaliter pro-
pter ipsum, sive propter suam bonitatem in-
nitam. Sic enim viri perfecti, tametsi omnia
opera sua faciant ex charitate divina, neque fa-
ciant in naturali morum honestate; non tamen
poteret destituuntur propriâ virtute tempe-
rantiae, aut fortitudinis. Unde & Theologi
communiter docent. Martyrium esse opus for-
titudinis, & charitatis; contritionem de peccati-
bus opus penitentiae, & charitatis; eleemosy-
naam posse esse opus misericordiae, & charita-
tis. Docent etiam: opus bonum tantò melius
esse (ceteris paribus) quod à pluribus virtutibus
proficiuntur, ubi haud dubie charitatem non
excludunt; quin imò quasi essentialiter inclu-
dunt, dum sibi in honestate virtutis moralis,
dicunt vitiosum esse, juxta illud D. August. lib.
83. qq. q. 30. *Omnis humana perversio est, quod
etiam vitium vocatur, friendi uti velle, atque uti
tendit frui.* Velle autem bonum virtutis mora-
lis, propter ipsum, nec in altiorem finem illud
referre, est frui re utendum; quia ut docet ibi-
dem Aug. & aliis pluribus locis, frui est amore
alii rei inhærente propter seipsum; uti verò,
referre quidquam ad illud, quo friendum est:
& ita solo Deo uno & trino friendum, crea-
turus utendum esse ait: quare veille bonum
moralis virtutis, propter ipsum, nec illud in
Deum referre, est frui re utendum, cum illud bo-

num creatum sit.

Unde consequenter Aug. multis in locis ex-
preslè docet, virtutes morales non esse appe-
tendas propter seiphas, ut lib. 19. de Civit. c. 25. An virtu-
tes morales possint ap-
peti propter seiphas.
An virtu-
tes morales possint ap-
peti propter seiphas.
D. Aug.

Ita ut quibusdam tunc vera, atque hone-
ritate putentur esse virtutes, cum referuntur ad seiphas,
nec propter aliud expectuntur, etiam tunc inflata ac
superba sunt, & ideo non virtutes, sed virtus judican-
da sunt. Item lib. 4. contra Julianum c. 13. Si
(inquit) ad consequandam veram beatitudinem ni-
bil profundit homini virtutes, nullo modo sunt vera
virtutes. Ad illam autem non prosunt, nisi re-
ferantur in Deum. Et ideo lib. de Moribus
Eccles. c. 15. in principio: *Si, inquit, virtus ad bea-
tam vitam nos ducit, nihil omnino esse virtutem af-
firmaverim, nisi summum amorem Dei &c.* Ubi af-
firmat virtutem esse amorem summi boni, &
per illum amorem virtutes definiendas esse. Et
quia amor summi boni, ut sic, charitas est; hinc mi boni ut
passim docet, nullum opus esse bonum & vir- sic est cha-
ritatem, nisi sit ex fide per charitatem operan-
tes; atque ita intelligit illud Pauli ad Rom. 14.
v. 23. *Quod non est ex fide, peccatum est:* Vide il-
lum lib. 4. contra Jul. cap. 3. in Psal. 31. lib. 1.
de nupt. & concup. cap. 3. Epist. 143. lib. de
Grat. & libero arbit. cap. 18. & lib. de Grat.
Christi, c. 26. Propter quæ Magist. Sent. lib. 1.
Magist. dist. 1. in fine, tamquam sententiam August.
tradit, virtute friendum non esse, sed utendum;
eamque propter Deum appetendum, non pro-
pter se tantum. Ergo unde vitium nascitur, inde
sumit secundum Smis. ratio virtutis, quod
absurdum est.

Hanc impugnationem sua doctrinæ non
ignoravit ipse, sed eisdem fere verbis proposuit Dupliciter
sup. n. 27. & quid putatis, cum respondisse? potest exer-
ceri opus
temperan-
tiae ex cha-
ritate.
Ad primum ait: ex charitate divina posse du-
pliciter exerceri opus temperantiae, & fortitudi-
nis, aut cuiuscumque alterius virtutis mora-
lis, primò elicitive, secundò imperativè. Elici-
tive, quandò actus voluntatis, quo quis eligit
medium virtutis moralis, est elicitus à chari-
tate, ed quod medium virtutis moralis sit
volitum propter Deum ut sic: sicut enim om-
nia alia sunt referibilia in Deum ut sic; ita
etiam medium virtutis moralis; atque ita
charitas ratione hujus motivi universalis po-
test actu à se elicito illud medium in
Deum ut sic referre, & illud eligere propter
Deum sic spectatum. Imperativè vero, quan-
dò actus, quo quis eligit medium virtutis mora-
lis, est imperatus à charitate: potest enim Quando
voluntatis per charitatem non solum velle
materiam virtutis moralis, seu medium talis
virtutis; sed etiam actum virtutis moralis
circa tale medium, sub propria honestate spe-
ctatum; quemadmodum velle potest actus a-
liorum habituum, & potentiarum naturalium:
atque ita potest per actum charitatis imperare
actus aliorum principiorum, ipsi voluntati sub-
ordinatorum.

Quo posito, dicimus ad objectionem, 9.
non esse necesse, quod opus fortitudinis,
aut temperantiae, à viris perfectis exer-

Nn 2. citum

Tomus I.

Actus temperantiae potest esse elicitive à propria virtute temperantiae, aut fortitudinis elicitivè; ex charitate vero imperativè; & licet tune actu charitatis referatur in Deum, tamen proprio actu temperantiae, aut fortitudinis, non refertur in Deum; sed hic actus sicut in propria honestate temperantiae, aut fortitudinis. Dixi: posse esse à propria virtute temperantiae, aut fortitudinis; non autem dixi, semper esse; qui potest etiam esse à sola charitate; estque tune à sola charitate, quando non elicetur ob propriam honestatem; sed solum propter Deum ut sic: quo posteriori operandi modo operans minus meretur, ceteris paribus, quam priore modo; nam in priori est duplex actus meritorius, unus elicitus à charitate, alter in statu gratiae elicitus à virtute temperantiae, aut fortitudinis; cum in posteriori modo tantum sit unus actus meritorius, nempe à charitate elicitus. Huculque Smilung, satis diffusus, & satis verè; sed non solvit difficultatem.

Enimvero non quæritur, quomodo viri perfecti possint exercere opus temperantiae, aut fortitudinis ex charitate, & simul exercitum esse à propria virtute temperantiae, aut fortitudinis; sed, eo supposito, disputatur, cur eodem modo id non possit fieri in Deo. Cur, inquam, pugnet, ut aliquis actus divinitat voluntatis, formaliter consideratus, feratur in alia bona. Cùm enim (inquit Poneius sup. num. 30.) objectum ipsius sit propter se volibile, nihil impedit, quod minus voluntas divina aliquo actu velit ipsum propter se: nam licet videatur perfectius, ipsum velle propter Deum, quam propter se; tamen hoc non tollit, quia si perfectum velle ipsum propter se; sed arguit, quod Deus velit etiam ipsum propter Deum.

Non repugnat, ut aliquis actus divinitat voluntatis, formaliter consideratus, feratur in alia bona. Cùm enim (inquit Poneius sup. num. 30.) objectum ipsius sit propter se volibile, nihil impedit, quod minus voluntas divina aliquo actu velit ipsum propter se: nam licet videatur perfectius, ipsum velle propter Deum, quam propter se; tamen hoc non tollit, quia si perfectum velle ipsum propter se; sed arguit, quod Deus velit etiam eas in semetipso cognoscet; ita planè in proposito dicendum.

Talium ab aliis nullam involuit imperfectionem, nisi negati- trum. Enim, ut multi docent, perfectius Deus cognoscit creaturas in seipso, quam in ipsomet creaturis; hoc tamen non impedit, quod minus Deus cognoscet eas in seipso; sed bene arguit, quod Deus etiam eas in semetipso cognoscet; ita planè in proposito dicendum.

Et universaliter loquendo, quotiescumque sunt duæ perfectiones inæquales compossibilis, quarum minus perfecta non involvit ullam imperfectionem, quam negativam, quod scilicet sit minus perfecta, quam altera, est perfectionis habere utraque; sed in voluntate Dei, quam amaret honestatem misericordiae propter ipsammet, non est ulla imperfectione alia, quam, quod sit minus perfecta ex ratione sua formalis, quam voluntio, quam veller illam honestatem, quatenus placet ipsammet Deo; ergo est perfectionis utramque ponere in ipso. Probatur ultima Major, non solum exemplo scientiae Dei terminata ad creaturas, & in se ipso, & in ipsis etiam; & exemplo scientiae beatæ, & per se infusa, quam de iisdem objectis habet Christus, ut communiter tenetur, quamvis per se infusa non sit tam perfecta,

quam beata; sed etiam, quia ex ipsammet operationibus divinis una ex ratione sua formalis altera est perfectior, ut intellectus voluntatis aut è contra. Haec tenus Poncius. Nisi ergo, liqua virtus ex sua particuli ratione involvat aliquam positivam imperfectionem, & cōpugnantiam cum infinita Dei perfectione, in ipso ponenda est. Ponenda igitur temperantia, & fortitudo; cùm amare honestatem istarum virtutum propter se, solum sit minor perfectio, quam amare propter Deum, nullanque ponit imperfectionem involvant.

Quinimo, reponit quispiam, magnam imperfectionem involvunt; quia virtus moralis, ut sup. dictum est ex Aristotele, est habitus electivus medii à prudenter definiti in Deo non potest esse affectus boni à prudentia regulabilis, nam voluntas divinae ipsa summa est recta; ergo non potest esse in ea virtus moralis, praesertim ea, quæ respicit medium rationis, ut est fortitudo, & temperantia, quidquid fit de stiria, quæ habet medium rei, de qua Conclu- sequent. Adde: quod virtus moralis versetur circa bonum honestum, arduum ac difficile, ut docet Aristoteles 1. Eth. 3. at bonus honestus non est Deo arduum & difficile. Et nunquid in Deo reperiuntur passiones, quas moderantur fortitudo, & temperantia? Claret, quod non. Sed hæc facilem habent solutionem. Ad primum sequident responderet Smil. sup. n. 2. regulari per prudentiam, esse solum de ratione creaturæ virtus moralis, non virtutis moralis ut sic; sed ad virtutem moralam ut sic sufficere, quod supponat speculativum prudentiam dictamen, & hoc erit in Deo reperiiri. Sie ille. Per accidens ergo est, quantum ad præfens, quod regulat distincta à regulato; dummodo tamen regula fit, quæ hic est voluntas Dei, habens aptitudinem, ut reguletur ab intellectu; & actu reguleretur, si non esset prima regula, quod sufficit. Ad secundum consumiliter responderet Theod. sup. ex arditate & difficultate boni honesti, non sumi essentiam virtutis ut sic, sed ad fundatum creaturæ, & habitualis virtutis; quia haec arduitas & difficultas non fundatur in objecto, neque in per se principio operis honesti, sed in subjecto & principio operis honesti, quare non limitatum est vel impedimentum, ne possit se falso & absque habitu superaddito, vel absque principio supplantare habitum prompte operari, circums tale honestum.

Id quod de virtute per ipsum opus virtutum declarari potest: nam ab arditate, & difficultate boni honesti, non sumitur effectio operis virtutis; ergo nec efficiens virtutis. Patet Antecedens; quia bonum illud potest esse arduum, & non arduum respectu duorum operum ejusdem speciei; quando enim quis acquirit habitum virtutis, respectu actus productivi habitus, objectum est arduum; quando autem jam quis uitio habitu acquisito respectu actus ut procedens à potentia habituata, objectum non est arduum, & illi actus sunt ejusdem essentie.

*Vna perfe-
ctio divina
est perfe-
ctor altera.*

essentia & speciei. Aristoteles autem, quandò dixit, virtutem versari circa difficile, de virtute creata, & habituali locutus est, non de virtute ut sic. Ita præfatus Auctor. Consimiliter dico ego, non esse de essentia virtutis temperantiae, & fortitudinis, quod actualiter moderentur passiones; sed sufficiere, ut sine moderativæ passionum, & qua subiecto insint; unde quod subiectum habeat passiones, vel non, per accidens est ad rationem essentialem istarum virtutum. Obijicit præterea contra Conclus. nostram: Si ad temperantiam v. g. sufficeret, velle medium temperantia ut sic, vel in altero, sequeretur, matrem intemperanter viventem, modò velit filiam temperate vivere, habere virtutem temperantiae, quod est absurdum; quia sic quisque virtuosus est et virtuosus, volendo bonum virtutis, tunc in aliis. Respondeat Smiling. sup. n. 25. non sufficere ad rationem aliquius moralis virtutis, quod quis afficiatur quomodo cum illi bono honesto, quod est objectum ejus; sed requiri, quod absolute afficiatur tali bono propter ipsum, ut optimè docuit Aristoteles 2. Eth. 4. vide verba ejus sup. Jam autem mater intemperata, est velit bonum temperantiae in filia, non tamè vult propter ipsum, sed ut bonum filia est, qui affectus, si est virtutis aliquius, amicitia est, non temperantia; aut propter aliquod bonum utilie, aut comodum, vel delectabilis ipsi matri, & sic non est opus illius virtutis; sed amor mere naturalis, aut sanè pertinens ad naturalem charitatem erga seipsum.

Quod autem non velit bonum temperantiae propter ipsum, patet; quia si vellet illud propter ipsum, necessariò (quoad specificationem actus) vellet illud in quocumque subiecto capaci; jam autem mater intemperata non in quocumque subiecto capaci, quia non in seipso vult bonum temperantiae. At Deus videtur velle nobis inesse bonum temperantiae, & fortitudinis propter ipsum, seu propriâ ejus honestatem; idque scienter & efficaciter ex parte sua; vult ergo illud virtuosus, & non ex alia virtute, quam temperantia, & fortitudinis, ut ante probatum est. Hucque Smiling. Alii respondent: non esse inconveniens, quod mater sit intemperata respectu sui, & temperata respectu filia, sicut quis potest esse temperatus in cibo, & intemperatus in potu; idque, quia eadem virtus habet plures actus, & ita inclinare potest ad unum, & non alterum. Interim cum bonum constet ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus, talis non possit absolutè & simpliciter dici temperans, seu virtuosus; sed potius dici debet intemperans seu virtuosus; & consequenter mater in eau proprie non virtuosa, eò quod filia optet temperantiam, sed potius virtuosa; quia respectu sui intemperans est, quæ non habent locum in Deo, ut patet.

Maneat itaque, Deum posse velle nobis temperantiam, in quantum est tale bonum, sive propter honestatem temperantiae; non quidem in ea sibi, sed eam ulterius referendo in infinitam Dei bonitatem, tanquam in ultimum

finem universæ creaturæ. Quamquam enim non sit imperfectum, susteri in ea, modo statim explicando; tamen perfectius est, eam per actum positivum charitatis referre in gloriam Dei: Deo autem tribuendum, quod est perfectius. Quis porro sit ille modus, quo potest fieri in honestate temperantiae sine peccato, quidquid videatur in contrarium dicere D. Aug. jam edissero ex Theod. sup. n. 29. ubi in principio ait: quod quando quis vult medium temperantiae, aut fortitudinis, propter ipsum, non excludi altius motivum; sed solum non includi in tali modo voleandi, præcise spectato, quod non est vitiōsus frui talis medii honestate; quia solum est illo frui præcisiōne, non exclusiōne, ut sic loquerat: qui modus exclusiōne fruitionis tunc intervenit, quando quis eligit quidpiam sub ratione summi boni, seu non referibile in aliud bonum sublimius, sive expresse faciat hanc comparationem, sive interpretatiōne.

Faceret autem expressè, qui sumum bonum, ac beatitudinem in aliqua re creatura sum existimaret, prout variis Ethnici Philosophi existimarunt. Interpretatiōne autem facit omnis mortaliter peccans, quatenus eligit bonum creatum modo incompatibili cum summi boni consecutione: quod etiam ad peccantem venialiter proportionate accommodari potest; quia vult bonum creatum modo differente & suspendente consecutionem ultimi finis; & sic aliquo modo, & secundūm quid illo bono creatu fruatur exclusiōne. Et hunc modum fruendi bono creato, seu appetendi bonum creatum propter ipsum tantum, vitiōsum esse, recte docet Aug. & consequenter, etiam virtutem (quæ bonum quoddam creatum est) hoc modo appetere propter ipsum tantum, vitiōsum esse, recte pronuntiat: & eodem modo intelligendus est Magister. Appetere autem virtutem propter ipsum tantum præcisiōne, non judicat Aug. vitiōsum; cum in infidelibus, qui non possunt ob sublimius motivum, quam propter honestatem propriam appetere moralem virtutem, veras virtutes admittat, lib. de Spir. & lit. cap. 27. ibi: Si autem hi, qui naturaliter, qua legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christi justificat gratia: sed in eorum potius, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter justique colentium, quedam tam facta vel legimus, vel novimus, vel audimus, qua secundum justitiam regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam meritò recteque laudamus: quamquam si discutiatur, quo fine siant, vix inveniuntur, quo justitia debitam laudem defensionem mereantur. Vix, inquam, inventiuntur; quia communiter pravo fine viantur.

Epist. 130. laudat continentiam Polemonis, & ait (ut Quidam referunt ex Aug.) Quod si fidem habuisset, ea continentia non solum ei ceperet ad honestatem presentis vita; sed etiam ad meritum eternam. Hæc non sunt verba genina in libro, quo ego utor: sed sequentia: Quamquam ergo ille, sicut prudenter & veraciter

et tale bonum.

Modus, quo potest fieri in honestate temperantiae sine peccato.

Smiling.

16.
Quid sit eligere bonum creatum sub ratione summi boni.

Talus electio est virtuosa.

Sacris appetere virtutem propter ipsum tantum præcisiōne.

S. Aug.

An infideles habuerint aliqua bona opera.

S. Aug.

intellexisti, non Deo fuerit acquisitus; sed tam-
cum à dominata luxuria liberatus; tamen ne idip-
sum quidem, quod melius in eo factum est, hu-
mano operi tribuerim, sed divino. Et infra: Po-
lemo ergo, si ex luxurioso continens, factus ita sci-
ret, cuius esset hoc donum, & eum abjectis super-
stitionibus gentium piè coleret, non solum conti-
nens; sed etiam veracius sapiens & salubriter
religiosus existaret, quod ei non tantum ad praes-
tis vita honestatem, verum & ad futura immorta-
litatem valerer. Præterea adducet Smising, quod
doct Aug. lib. 4. contra Julianum cap. 3. scie-
lit in impiis esse qualiter virtutes morales
ex divina gratia auxilio, ibi: Ex quo collig-
tur, etiam ipsa bona opera, qua faciunt infideles,
non ipsorum esse, sed illius, qui bene uitit malis.
Et ita lib. 1. de Bapt. cap. 8. & lib. 4. cap. 21.
& Epist. 57. quæst. 2. & lib. 1. ad Simplic.
quæst. 2. Dei donum vocat virtutem miseri-
cordiam Cornel. Cenur. quem ante Petri
prædicationem, infidelem fuisse & solà natu-
rali justitiæ ac virtute prædictum, in operibus
misericordia se exerceuisse aliquando signifi-
care viderit. Et quæst. 1. in Exod. & lib.
contra Mendac. cap. 15. & 16. laudabilem, &
præmio temporali divinitus remuneratan-
fuisse docet misericordiam obstetricum Æ-
gyptiarum erga infantes Hebræorum, & Rahab
meretrices erga exploratores Iudaïtas. Hucul-
que Smising, paucis immutatis.

18.

*Quomodo Aug. intel- ligendus, quando-
detur op- positi-
tum di- cere.*

Et prosequitur dicens: Unde quandò ait
(Aug.) non esse veras virtutes, quæ non pro-
ficiunt ad beatitudinem: item, virtutem esse a-
morem summi boni; ac denique opus, quod
non est ex charitate, virtutem esse, benigne-
interpretandus est, ut primo, & secundo lo-
quendi modo significet, virtutes Christianas,
sive virtutes morales, ut ad vitæ Christianæ
perfectionem pertinent; tertio autem loquen-
di modo virtutem appellat, quod, licet in se vi-
tiosum non sit, non tamen reddit hominem
simpliciter rectum & virtuosum; quia non tol-
lit statum peccati, nec justificat impium, nisi
charitas. Cautus igitur hoc pacto interpretan-
dæ, non imitandas sunt illæ locutiones B. Aug.
ne quis incidat in illam propositionem Bajæ à
Pio V. & Greg. XIII. damnatam: *Omnia opera
infidelium sunt peccata, & virtutes Philosoporum*

*Alli Patres sunt vitia. Atque alli quidem Patres melius lo-
cuti sunt, distinguentes virtutem à virtute,
quatenus pertinente ad justitiam Christianam,
& meritorum vitæ æternæ, & illam priorem, et
iam in infidelibus agnoscentes, ut videtur est
apud Chrysost. Homil. de Fide & lege naturæ
Tom. 3. & Homil. 67. ad populum, Auctorem
Oper. imperfici in Matth. Homil. 26. Hier.
in cap. 29. Ezech. & in cap. 1. & 5. ad Galat.
Prosp. lib. contra Collatorem cap. 26. & 28.
Fulg. lib. de Incar. cap. 26. & Alios. Haec tenus
Theod. Vide me P. 1., Theol. Sacram. Sect. 2.
Conclus. 1. Itaque D. Aug. nec doctrinæ Smis-
ing oppositior, neque nostra Conclus. sed
rectè constituit illa Philosophi doctrina, ad vir-
tutem moralēm requiri, ut inclinet in hone-*

*Aug. non
opponitur
nostra Con-
clus.*

rum morale propter ipsum. Ex qua doctiss.
(inquit præfatus Auctor sup.) deducebamus,
moralem virtutem fortitudinis, & temperantiae,
propriè non esse in Deo; quia hæc velit hon-
estum morale, non tamen propter ipsum. Si
ille.

Sed nunquid bene deducebaris? Hoc est,
quod queritur, & jam ostendimus, quod non
quia Deus vult nobis honestum morale, etiam
propter ipsum. Audite Felicem de Volumen
Dei c. 7. diff. 1. n. 2. Cum (inquit) Deus semper
per necessarium se diligat, & omnia propter se
ipsum operetur, ego sic intelligo virtutes in
Deo, sicut quando homo patitur Martyrium
propter Deum, & quando sublevat miseriam
pauperis propter Deum, elicit actus fortitudi-
nis, & misericordiæ, specie distinctiæ quæ
dō Deus sublevat miseriam pauperis propter
seipsum, & simul punit peccatores, etiam propter
seipsum, duos elicit actus virtutum more-
lium, nempe misericordiæ, & justitiae. Rursus
vult homo unico actu consequi aliquem finem
per unum medium, & postea alio actu vult
consequi eundem finem per aliud medium
specie diversum à primo, isti sunt duo actus
specie diversi; nam quævis videantur solum
materialiter diversi, sufficit ut specie distin-
guantur; sicut duo homines essent species di-
versi, si unus haberet materiali primam subli-
narem, & alter materiali cælestem; nam gen-
sua sumitur à materia, & differentia à forma,
sed à tota entitate resultante ex materia &
forma sumitur utrumque, & consequenter spe-
cificatio rei. Sic Deus vult se ut finem, & ut in
dicam, consequendum per elevationem peccato-
rum, & per sublevationem miserorum, qui
actus sunt & misericordiæ, & justitiae, specie
distincti. Ita Felix. Si dixeris: quod hi actus
erunt charitatis formaliter, & materialiter justi-
tiae, & misericordiæ. Responder; concedendo,
unam virtutem respectu alterius habere (e me
materialiter, v.g. actum imperatur respectu impe-
rantiæ, tamen actus imperatus in se formaliter
est actus justitiae, vel misericordiæ. Sic illæ.
Planæ pro nostra Concluf. quam licet Scorsus
non doceat absolute tenetam; attamen, ut sup.
vidimus, in terminis asserit posse sustinere. Ac
que adeo, ut notat Poncius sup. quotiescumque
aliqua virtus attribuitur Deo, aut à Scriptura,
aut à Patribus, id intelligentum est de vir-
tute tali in propria significatione, nisi ex ratio-
ne particulari talis virtutis involveret aliquam
imperfectionem, ob quam non posset poniri
Deo, si enim talem involveret, illa loca, quibus
significaretur, eam in Deo reperiiri, intelligi de-
berent de tali virtute non formaliter accepta,
sed materialiter, aut æquivalenter. Quædam au-
tem sit talis virtus, patebit ex dicendis.

De temperantia, & penitentia, certum est
Deum non posse exercere (inquit idem Au-
tor n. 31.) actus præcipios illarum virtutum,
qui sunt illi, quibus quis doler de peccati à le-
gi commissis, & vult mediocritatem servare in ci-
bo, ac potu, non obstante inclinatione partis
sensitiva.

sensitivæ ad excedendum, aut deficiendum ab eo, quod iustum est. Nec minus certum est, quod Deus possit diligere honestatem illarum virtutum, & desiderare, ut alii eam ament, ac sibi procerent, & hoc ob ipsammet perfectiōnem illius honestatis, quare si ille amor, & desiderium sit actus pœnitentia, & temperantia, ut videtur esse; cum nihil impedit, & respiciat objectum particulare illarum virtutum; dicendum quod in Deo sit virtus temperantia & pœnitentia, quoad aliquos actus, & consequenter, nulla est virtus moralis, quam non possit exercere quoad aliquos actus. Ita Poncetus. Si inferas: ergo etiam in Deo est spes respectu nostræ gloriae. Respondet Felix de Virtut. c. 2. diffic. 2 n. 5, neg. Consequentiā: nam (inquit) etiam si desideret nobis gloriam, ut bonum nobis est, non invenio, quo modo sit Deo ardua, quod requiritur ad spem. Sic ille. Sed enim, quæro ego, quidni sufficiat, ut nobis sit ardua? Cur illud velle non sit aliquis actus spesi in Deo, sicut velle nobis temperantia, est in Deo aliquis actus temperantia? Sanè neque objectum temperantia est Deo difficile, quod tamen videtur requiri, ut quis formalissime exerceat actum temperantia. Respondet: Difficultas in objecto temperantia, non est per se conditio, ut patet in illo, qui maxime habituatus, sine ulla difficultate exerceat formalissime actum temperantia, neque excedendo, neque deficiendo in eis. v. g. & potu. At vero arduitas, estò non sit ratio formalis objecti spesi, equidem est per se conditio. Planè, sed ad præcipuum actum spesi, quem non ponimus in Deo, sed querimus, quare arduitas in nobis non sufficiat, ut velle actum spesi, propter specialem ejus honestatem, possit dici in Deo aliquis actus spesi, sicut velle temperantia, est aliquis actus temperantia.

21. Tu cogita disparitetem, & transi mecum ad ^{de johanne} aliam virtutem, scilicet justitiam, de qua licet ^{proprie-} confiteri per supradicta, quod possit esse in Deo quod aliquos actus minus principales; equidem disputatur, an sit in ea quoad principales actus, & difficultas est de justitia propriè dicta, quæ quis reddit evique, quod suum est, quod si non reddidisset, faceret ipsa injuriam. Hæc est nostra resolutio,

CONCLVSIO II.

Exerceret Deus actū justitiae commutativæ, dando vitam æternā merentibus eam de condigno: & cum exerceret, si postquam promitteret dare mihi 100. nummos, si ego dedissem tot alicui alteri homini, cui aliás ego dare non tenerer, eos daret.

22. ^{Mis. 3. disp. 4. n. 55.} veram existimat sententiam, que docet, omnem justitiam specialem propriè dictam, ex sua specifica ratione imper-

fectionem involvere, ob quam non possit esse formaliter in Deo. Quod primò (inquit) ostendendum est ex objecto, ac munere justitiae ut Smis sing veram ext. simar fer-
tamen ne-
gantem.

quæ numerari solent species justitiae ut sic. Prius Quod si
mum ergo, quod ad communem propriè dictæ objectum
justitiae rationem attinet, illius objectum est, jus justitiae
alterius; & munus ejus est, reddere alteri jus propriè di-
ctæ.

suum: debet autem intelligi de jure strictè sum-

pro, & de reditione talis juris ad æqualitatem;

alijs non distingueretur justitia propriè dicta à fidelitate, & alijs virtutibus justitiae annexis, quæ

etiam aliquale jus respiciunt, & illud suo modo alteri reddunt, ut patet. Juris autem correlati-

vum est debitum; adeòque juris strictè sumptu

correlativum est debitum strictè sumptu. Quo

fit, ut justitia propriè dicta, ex sua essentiali ratione in illo, in quo est, debitum strictè sumptu

sumptu, & in altero, ad quem est, jus strictè sumptu supponat. Unde si in Deo non potest

esse debitum strictè sumptu respectu creaturae, nec creatura vindicabit sibi jus strictè sumptu in Deum, a per consequens, non erit for-

maliter in Deo justitia specialis propriè dicta respectu creaturae. Hucusque Theod. Porro

non posse Deo competere debitum strictè sumptu respectu creaturae, probat; tum auctoritate

Patrum, tum veterum Scholasticorum, nec non ex ratione, acsi res foret magni momenti, cum

tamen, ut notat Poncetus sup. num. 31. in fine,

quaestio penitus sit de nomine; adeòque non

mercurat tantum laboris, quantum aliqui in ea discutienda impenderunt. Benè de similibus

quaestionibus dixit D. Aug. 9. de Civit. cap. 4. Verborum certamini, non rerum examini deputandas esse.

Omnis unanimiter agnoscunt aliquod debitum in Deo dandi vitam æternam merentibus eam de condigno, dicatur fidelitatis, dicatur justitiae propriè dicta, &c. commutativa, quid plus vel minus inde proveniet homini begè operanti usque in finem? Nihil prorsus. Citantur Sancti Patres pro utraque opinione, seu locutiones: ac consimiliter Scholastici veteres. Utraque habet suas rationes probabiles, quid ultra querimus? An foris Scriptura magis favet uni, quam alteri? Smis. sup. vocat suam sententiam, seu locutionem, communem; Poncetus nostram Concl. quæ & ipsius est in terminis sup. num. 32. appellat communiorē; quæ etiam est Felicis tr. de Grat. c. 7. diff. 6. n. 18. & colligitur ex Scoto (ut ipse putat) diversis locis, quæ inferiori addueamus. Num probatur Concl. Primò ex Scrip. ad Hebr. 6. v. 10. Non enim injustus Probatio Deus, ut obliviscatur operis vestri. 2. Timoth. 4. v. 8. In reliquo reposita est mibi corona justitiae, Conclus. ex Script.

quam reddit mihi Dominus in illa die justus judex.

Rom. 4. vers. 4. Si qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

Matth. 20. vers. 4. Ite & vos in vi-

neam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis.

Ubi etiam additur v. 14. Tolle, quod traum est, quo significatur, præmium datum fuisse labo-

laborantibus ex conditione; & consequenter redditionem præmii fuisse ex justitia. Et sane nisi ex justitia deberetur, non esset necesse, ut excusat se Paterfamilias dicendo, quod non fecerit ipsi injuriam, cum dederit ipsi, quod suum erat; sed sufficeret dicere, quod ad nihil omnino obligabatur; & consequenter, quod non debet murmurare. Ex quibus, & aliis Scripturis concludit Concil. Trid. sess. 6. c. 6. dicens: Atque ideo bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita aeterna, & tanquam gratia filii Dei, per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces, ex ipsis Dei promissione bonis ipsis operibus & meritis fideliter reddenda. Hac est enim illa corona justitia, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi esse, ajebat Apostolus, a justo iudice sibi reddendam,

24. Probatur secundò ex SS. Patribus, Aug. in Psal. 109. ibi: Fidelis Deus, qui se nostrum debitorum fecit, non aliquid à nobis accipiendo; sed tanta nobis promittendo. Et in Psal. 83. ait: Indulgentiam (Deus) donavit (Paulo) coronam reddet: donator est indulgentia, debitor corona. Præterea lib. de Grat. & libero arbitri. c. 6. Cui (inquit) reddebet coronam justus iudex, si non donasset gratiam misericordis pater? Et lib. 4. contra Jul. cap. 3. Deus ipse, quod absit, erit in iustus, si ad ejus regnum verus non admittitur iustus. Accedat Chrysost. Homil. 8. super illud Rom. 4. Et qui operatur &c. ubi loquens justo, ait: Debitorum habet Deum, non vulgarium rerum, sed magnarum & sublimium. Item Homil. 4. de Lazarо, ibi: Si iustus est Deus & his, & illis, reddet pro meritis. Denique, ut alios omittam, D. Bernard, lib. de Grat. & libero arbitri. in fine inquit: Promissum quidem ex misericordia; sed ex justitia persolvendum. Hinc Concil. Arai. II. c. 18. Debetur merces bonis operibus, si siant; sed gratia Dei, qua non debetur, procedit, ut siant. Respondent Auctores contraria sententia, tam Scripturam, quam Patres, & Coneilia per justitiam, & debitum, intelligere justitiam latè dictam, & debitum fidelitatis; ita ut justitia non sit aliud, quam voluntas dandi alicui, quod ipsi debetur ex quacumque ratione vel exigentia, in quo sensu dixit Dionysius de Divinitate nomin. c. 8. Divina justitia omnia disponit & determinat, omniaque non confusa inter se, nec permixta, custodiens iis, quae sunt omnibus, quod cuique accommodatum est, tribuit, per eamque unumquodque eorum, quae sunt, attingit dignitate. Vel etiam latius accipi potest justitia pro omni bona voluntate, quae ponit æqualitatem cum regula rationis, & ita fidelitas dei potest justitia, quia ponit æqualitatem cum promissione; & in hoc sensu dicitur Deus debitor, scilicet ex fidelitate, quam si violaret, esset iustus in iustitia latè sumptu. Ita Lugo de Incarnatione disp. 3. sect. 2. n. 35. Addit, multa loca posse explicari de justitia vindicativa, quam ipse admittit in Deo.

25. Sponsus per debitum

Eandem explicationem Scripturarum, scilicet per debitum intelligi debere debitum fidelitatis tradit Smiss. sup. n. 70. dicens: Scripturas

illas nomine justitia fidelitatem significare, quatenus fidelitas est pars potentialis justitiae & peculiarem fidelitas divina, in retributione meritorum, cum justitia similitudinem haberet. Rogas in quo constat haec peculiaris similitudo? Respondet: quia in iure quo debito est quoddam contrapsum, seu ratio dati, & aequalis est etiam quædam condignitas inter debitos, & acceptum; ac denique mutua obligatio inter eos, inter quos debitus hoc intercedens, feicit ramen à propria & adæquata ratione debiti justitia; quia in illo non cernitur simplicitas contrapsuum, nec æqualitas simpliciter, aut simpliciter distinctio moralis inter illos, inter quos hoc debitum intercedit. Sic ille. Et eodem modo explicat SS. Patres, ut patet, inquit, ex testimonio, sup. adductis. Sed quæ illa D. Anselmu Prologi cap. 10. iustus es (inquit) non quia reddit debitus; sed quia facis, quod debet etiam summe bonum. Et cap. 11. Id solum iustum est, quod visione iustum, quod non vis. Aug. Confess. c. 4. Reddis debita nulli debens. Bernard. Ser. 1. de Annunt. Neque talia sunt hominum mentis, ut propter ea vita aeterna debeatur ex jure, aut Dei in iuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Et Ser. 61. in Cantica: Meritum meum misericordia Domini. Greg. 9. Moral. c. 14. Si opus virtutis exercitiorum, ad vitam non ex meritis; sed ex venia contemplatio Basil. in Psal. 114. Manet sempiterna regia illis, qui in hac vita legitime certaverint, non secundum debitum operum, sed secundum debitum Dei misericordiæ.

Rursum Aug. Ser. 3. de Verb. Dom. O magna benignitas Dei, cui cum pro conditione reddimus obsequia, ut servi Domino, famuli Dei, subiecti potenti, mancipia redemptori; amicissimam nobis promissam reprobuit. Et Ser. 16. de Verb. Apost. Debitor factus est (Deus) non aliquid a nobis accipiendo; sed quod ei placuit, promittendo. Alius enim dicimus homini, debes mihi, quia dedi tibi; & aliter dicimus, debes mihi, quia promisisti mihi. Quandam dicas, debes mihi, quia dedi tibi, à te proficit beneficium; sed mutuatum, non donatum. Quando autem dicas, debes mihi, quia promisisti mihi, tu nihil dedisti & tamen exigis. Bonitas enim ejus, qui promisit dabit, ne in malitiam fides convertatur. Qui autem fallit malus est. Deo igitur quid datus, reddite mihi quia dedi tibi. Quid dedimus Deo, quando, totum quod sumus, & quod habemus boni, ab illo habemus? Nihil ergo ei dedimus, non quia quemadmodum ista vox exigamus debitorem Deum. .... Illo ergo modo possumus exigere dominum nostrum, ut dicamus, redde, quod promisisti; quia fecimus, quod iustisti, & hoc tu fecisti, qui laborans iustisti. Et Ser. 15. de temp. Laudemus fratres dominum, qui promissorem tenemus, ut jam datum exigamus.

Idem de promissione & debito fidelitatis docet Concil. Trid. sess. 6. cap. ult. Benè operantibus &c. vide supra, nam illum locum pro nostra Concluſ. adduximus: Smissus autem afferit pro sua opinione proprii postrema ista verba: Fideliter reddenda: ergo non ex stricta iustitia, Ad hoc responderet Felix sup. de Grat. num. 12. quod

quod Concil. tria dicit; primum est, quod glori-
ria est gratia, misericorditer promissa, quod ve-
rum est, quia gratiam in radice, nam ad Rom. 6.
v.23. dicitur: *Gratia autem Dei vita eterna: di-
citor etiam, misericorditer promissa;* quia miseri-
cordia Dei sicut, promittere gloriam bonis operi-
bus. Secundum dicitur, *Merces,* in quo Concilium
dicit nostram *meritentiam.* Tertio dicitur:
Fideliter reddenda; non quia ex virtute fidelitatis
gloriam tribuat, sed quia infallibile erit, dare
hoc premium. Sic ille. Sed contra, dicit aliquis
in eodem cap. Concilii sic lego: *Neque vero illud
ominendum est;* quod licet bonis operibus in sacris
litibus u[er]o que adeo tribuantur, ut etiam, qui uni ex
minimis suis potum aqua frigida dederit. Promittat
Christus, cum non esse sua mercede caritatum: Et
Apostolus iustus id, quod in presenti est momen-
tum & lev[er]e tribulationis nostra, supra modum
in sublimata eternam gloria pondus operari in no-
bis: abit tamen, ut Christianus homo in seipso con-
fidat, vel glorie: & non in Domino: cuius
uita est ergo omnes homines bonitas, ut eorum velit
esse merita, qua sunt ipsius dona. Adie can. 26.
evidet less. sequentis tenoris: *Si quis dix-
erit, justus non debet pro bonis operibus, que in Deo
fuerint facta, expectare & sperare eternam retri-
butum a Deo per ejus misericordiam, & Iesu
Christi meritum, si bene agendo, & divina mandata
cum faciendo, usque in finem perseveraverint;* ana-
themata sit.

28. Respondeatur: Concil. cap. citato solùm vel-
le, hominem non debere in seipso confidere,
vel gloriari, quia suis viribus meruerit vitam
eternam; sed in Domino, sine cuius gratia, &
promissione non potest quidquam utile face-
re ad vitam eternam, & hoc est quod dicit; *Vt eorum velit esse merita, qua sunt ipsius dona.*
An autem hoc repugnet iustitia strictè dictæ,
statim videbimus. Atque idem solùm dicitur
in praecitato canone, scilicet merita per miseri-
cordiam Dei haberet, & consequenter, vita eter-
na meritis correspondens, ex iustitia. Alioqui
neque fideliter, seu ex fidelitate esset reddenda
gloria: nam misericordia dicitur distinguitur à fidelitate;
& nullus ponit obligationem iustitiae,
etiam latè dictæ, in eo, qui miseretur alterius;
sed solam obligationem charitatis. Sed neque
qui gloriatur in bonis operibus, ut provenien-
tibus à gratia, gloriatur in leipo, sed in Domi-
no. Alias perperam Apostolus dixisset (quod
ab illo) Bonum certamen certavi &c. in reliquo reposi-
ta est mihi corona iustitiae, ubi videtur gloriari
in suis operibus bonis; non tamen ideo in se-
ipso, sed in Domino, cuius gratia bona opera
exerceretur. Igitur Trid. nihil contra nos; sed
magis contra alios.

29. Quod attinet ad D. Anselmum; Responde-
tur Poncius sup. n. 34. Primo, posse exponi sic, ut
velit, quod Deus sit justus, non ex eo solùm,
quod reddit debitum; sed etiam, quia facit
quod ipiusmet debet: nam iustitia capitur
quandoque largius, pro perfectione, quā quis
facit, quod æquum & congruum est, ut Omnes
faentur, & consequenter, quia Deus facit, quod

semetipsum debet, ex hoc capite potest dici ju-
stus. Quāvis autem non ponat particularē:
Solūm, vel, *Tantum;* tamen sūpē illa particula
subintelligi debet, & solet, & non omniquā
omitti solet, quando facile ex natura rei, aut
aliunde potest quis intelligere, quod si omisita,
tanquam non necessaria ad scopus principi-
alem discurrerit: scopus autem principalis An-
selmi erat, quod Deus esset justus ex eo, quod
saceret, quod debeat suam bonitatem. Repon-
tur secundus: cum intelligi posse de debito
fundato in operibus creaturæ, independenter à
suam promissione; sic enim verum esse. Om-
nes fatentur, quod Deus nihil debet, & conse-
quenter, quod nullo modo sit justus, quatenus
redit tale debitum. Sic ille. Et actum sub-
iungit: Quocunque modo ex his explicabili-
tur Anselm, non prejudicat Conclusioni, & ratio
exponendi ipsum sic, vel alio modo, quo Con-
clusioni non prejudicet, defumitur ex funda-
mentis Conclusionis. Et sancte cum Adverarii
debeat exponere loca Scripturæ, quibus pro-
batur Conclusionis, aliter, quam tonare videntur,
non debent argere, quod nos exponamus
Anselmum, qui quāvis expressis verbis aghuc
teneret oppositum Conclusionis, non propter
ea estet deserendae; neque ipsius solius authori-
tas tantum momenti haberet, ut fundamentis
Conclusionis prævalere debeat. Hacenus
Poncius;

Qui similiter responderet ad D. Bernardum;
scilicet eum loqui de meritis, secundum se con-
sideratis, absque pacto divino libero, iuxta illū
sensus, quo Paulus dixit, non esse condignas
(similium ex natura sua intrinseca, absque pa-
cto Dei) passiones hujus temporis ad eternum
vitæ pondus. Et iuxta hoc ceteri Patres expo-
nendi sunt, si qui dicunt, non dari in Deo debi-
tum, aut operibus nostris non deberi vitæ eter-
nam. Et sic etiam potest intelligi illud Luc. 17.
v. 10. *Cum feceritis omnia, quæ præcepimus vobis,*
dicite: *Servi inutiles sumus.* Nam hoc non debet
intelligi, quod omnino nihil utile facerent; alias
non mererentur, contra fidem: sed quod nihil
utile facerent in ordine ad acquisitionem vitæ
eternæ, absque libero Dei pacto, & gratia etiam
ipsius, quā mediante facerent, quæ præcepta
sunt. Hucusque Poncius. Sed quid ad hęc Smi-
lung? Ait, adductos Patres loqui haud dubie de
operibus meritoriorum, ut hunc de factō: sunt au-
tem de factō ex gratia, & supposita Dei pro-
missione: ergo loquuntur de operibus merito-
riis, sic spectatis: ergo cum significant illis non
deberi mercedem ex iustitia, intelligunt, nec
deberi ex iustitia illis, etiam ut ex gratia factis,
& supposita Dei promissione. Confirmatur:
quia Aug. illo Ser. 16. de Verbis Apost. distin-
guit debitum Dei ex promissione ortum, à de-
bito, quod est ex dato, & accepto relictū; quod
solum est iustitiae propriæ dictæ: ergo debitum
divinum, promissione soli innixum, easlet Aug.
non esse iustitiae proprie dictæ. Sic ille.

Et post pauca inserit: Quare cum Patres ne-
gant in Deo debitum simpliciter, loqua-
tur

O o

*Ponat hic
SS. Patres
loqui de
operibus, ut
procedunt à
gratia.*

*Probat ex
proprio mo-
do loquen-
di.*

*An efficaci-
ter.*

*32.
Exponuntur
verbū D.
Aug ex
Ser. 16.*

tur de debito respectu operum, etiam ut ex gratia procedunt, & divinam promissionem supponunt; ac proinde, quando ex illa promissione justitiae debitum oriri subinde ajutor, intelligendi sunt de justitia fidelitatis, quae est pars potestiva justitiae, non propria justitiae. Quæ expostio est contentanea proprio loquendi modo (a quo in præsentis Patres recessisse, nullo argumento probari potest, licet non semper in aliis materiis eum obseruent) qui affirmatio infinitè posita sufficienter verificatur, si quod affirmatur esse tale, ex parte propriæ si tale, negatio autem etiam indefinitè posita non verificatur, nisi quod negatur esse tale, nullo modo sit tale propriæ: ob quod Logici dicunt, negationem negare totum, & esse malignantis naturæ. Quando ergo negant Patres, Deum nobis debere ex justitia & jure, non potest id verificari, si aliquo modo debeat ex justitia & jure propriæ: cum vero affirmant, illam nobis debere ex justitia, potest intelligi verum, si aliquo modo debeat ex justitia propriæ, scilicet quod eam partem, seu rationem inadæquatam justitiae propriæ, quod si virtus ad alterum, obligans ad quidpiam alteri tribendum. Hucusque Theod. Sed, pace tuâ, ut ab ultimo incipiām, si aliquo modo Deus debeat ex justitia & jure propriæ, negatio Patrum non potest verificari; atque, secundum te, Deus aliquo modo debeat ex justitia propriæ; ergo Patres perperam negant, Deum nobis debere ex justitia & jure. Vide Lector, an hoc argumentum bene concludat, & festinè cognoscas, num Patres in præsentis, sicut in aliis subinde materiis, recesserint à proprio loquendi modo, quo negatio negat totum, quia malignantis naturæ. Igitur propter hunc loquendi modum non arbitror recendendum à nostra Conclusione. Factor, Patres aliquando loqui de operibus meritoriorum, ut fiunt de factò ex gratia, & supposita Dei promissione, tunc nimis, cum dicunt, Deum per ea constitui debitorem; sed quod semper ita loquantur, hoc inficior.

Et quod atinet D. Aug. Ser. 16. de Verb. Apostoli, ubi videtur distinguere debitum Dei ex promissione ortum, à debito, quod est ex dato, & accepto relictum; dico hanc distinctionem sufficienter intelligi de debito, quod nudè oriut ex dato, & accepto, seclusa promissione (quod negat respectu Dei) contra debitum, quod quidem oriut ex dato, & accepto; sed supposita promissione, estque etiam justitiae propriæ dictæ, ut patet in humanis: v.g. si quis diceret: Promitto tibi centum, si dederis mihi illam rem; re traditæ, tenetur ex propriæ dictæ justitiae ad illa centum, ratione dati, & accepti; non simpliciter, sed supposita sua promissione. Si ergo Deus, estò non obligetur ex stricta justitia dare vitam æternam propter bona opera, etiam ex gratia ejus procedentia, secundum se considerata, sequidem accedente suâ liberali promissione, jam tenetur ex propria justitia eam dare, ita ut esset iustus, ut ait Aug. lib. 4. contra Jul. c. 3. si non daret.

Itaque tam Scriptura Sacra, quam SS. Patres agnoscunt in Deo debitum, an strictæ justitiae, quæ definitur: *Constat ac perpetua voluntas juri suum cuique tribuendi;* an potius fiduciaris, sicut ante dixi, & adhuc dico; est magna quæstio de nomine. Poncius sup. ait: *Cum de justitia propriæ dictæ possim commodè intelligi, frustra & male ab Adversariis torquentur ad justitiam minus propriam.* Probat autem ex ratione, sic posse intelligi: quia (inquit) objectum illius virtutis, est bonum honestum; & in actu, quo Deus exercet voluntatem, tendendo in illud bonum, nulla est imperfectio: ergo debet adscribi Deo. Antecedens pro secunda parte, in qua sola est difficultas, probatur; quia si esset illa imperficio, maximè quia sequeretur, Deum esse debitorem creaturæ; vel, quia sequeretur, quod non esset Dominus illarum actionum, quibus creatura obligaret ipsum; sed ex neutrō ex his capitibus sequitur imperfectio: ergo & ha Poncius. Non ex primo capite; quia Scripturæ & SS. Patres, sup. allegati, nimis clare dicunt, Deum esse debitorem, & gloriam æternam dari non secundum gratiam, sed debitum; ergo præcisè in hoc, quod Deus sit debitör, dependet tamen à sua libera voluntate, non est imperfectio; nam solum sequitur, quod teneat redire, quod debet; certum porro est, Deus ex suppositione suæ voluntatis ad multa teneri, ad quæ alia non teneretur. Planè (inquit Adversarius) sed ex fidelitate; non ex propriæ justitiae; unde debitum præcisè non importat imperfectiōnem; sed hoc debitum, scilicet strictæ justitiae; quia, ut dictum est, sic Deus non esset Dominus illarum actionum. Respondeat Poncius sup. num. 33. Deum adhuc esse Dominum illarum actionum, quantum ad hoc, quod dependeant essentialiter ab ipsis; & quantum ad hoc, quod possit obligare creaturam ad illas elicendas; cum enim si Dominus creaturæ, ex eo, quod communicaverit ipsi suum esse, & possit illam destruere ad libertum, certum est, quod possit ipsam obligare, ad quæcumque voluerit facienda, quæ quidem sua sunt in ejus potestate; sed solum sequitur, quod non sit ita Dominus, quin reliquerit in libertate creaturæ, ponere illas actiones, mediante suâ gratiâ, vel non ponere; & quod, quæcumque possit obligare illam ad eas elicendas, sine conditione præmissi conferendi propter illas, non tamen obligaverit actu: eum autem non esse Dominum hoc modo, non est inconveniens, sed omnino certum.

Confirmatur hoc; quia in creaturis, Dominus si iniret pactum cum servo suo (cui posset libertate absque ullo pacto præcipere omnes actiones) dandi ipsi præmium aliquod det, minatum, si cum ipsomet Domino concurreat ad aliquam determinatam actionem, v.g. ad ele- vandam è terra aliquam molem, tenetur ex justitia ad dandum ipsi præmium illud, si concurret, non obstante dominio suo in servum, & actiones ejus: ergo similiter Deus potest effe-

esse obligatus homini, non obstante dominio suo, si ineat pactum dandi ipsi præmium propter actionem aliquam. Hæc Poneius. Ex quibus patet solutio ejus, quod communiter obiecitur; scilicet Inter dominum & servum non potest esse strictè dicta iustitia: nam hoc absoluere nullum est, ut patet ex Tract. de Justitia & jure, ubi communiter docetur, servum posse dominum habere aliquorum bonorum, ita ut, si Dominus servo invito ea eriperet, facheret illi veram injuriam. Et similiter inter patrem, & filium reperitur aliquando stricta iustitia; nam filius habet verum' dominium & proprietatem bonorum castrorum, & quasi castrorum, ita ut pater, usurpans ea contra voluntatem filii, peccet vero peccato iustitiae, & teneatur ad restituitionem.

Video responderi posse: in his casibus servum implicet, seu æquivalenter manumisisti à Domino quod istum actum; & consumiliter filium emancipari: jam autem Deus, neque in toto, neque in partem, potest jus suum paternum & dominativum resignare, seu quempiam quod illa obsequia ab illo jure eximere: fudatur quippe in essentiali dependentia creaturae à Deo: unde sicuti implicat esse creaturam, & non esse aliquid dependens à Deo; sic implicat esse creaturam, & non esse aliquid possessionis & juris Dei, tanquam Domini, & patris. Aliud cernitur in rebus humanis, ubi jus paternum, & dominativum alienari potest à patre, & domino; quia & privatum est, & fundatum dimitatur in iure Gentium, aut civili statuente modum, & terminos servitus, ac patris potestatis, supposita aliquà causalitate naturali, vel morali patris in filium, & domino in verum. Sic Aliqui respondent. Sed hæc homo contraria: Nos non dicimus, creaturam, vel aliam ad gloriam, quid ejus, esse independens à Deo; hoc quippe sup. negavimus; immo & ipsum jus, quod habemus ad gloriam, ab ipso dependet, sic, ut Deus possit obligare creaturam ad referendum istud jus ad suum proprium honorem, aut quemcumque alium finem, pro suo beneficio. Quid ergo afferimus? illud jus verè creaturæ compere, sic ut, si Deus non daret gloriam, supposita sua promissione, facheret creaturæ injuriam; non enim est obligatio orta ex simili promissione, quæ solùm est fidelitatis; sed ex promissione onerosa, scilicet sub conditione operis; quod quidem opus, quandò sit, Dei est; sed tamen, ut fieret, noluit nos obligare, nisi sub promissione gloriae.

Neque hinc rectè inferes: ergo Deus est dominus sui ipsius, utpote dominus juris in ipsum. Item non sequitur: ergo Deus est sibi ipsi obligatus; sed tantum sequitur, quod sit obligatus facere aliquid alicui, qui hoc ipsum tenetur ordinare ad ipsum Deum, in quo nulla est difficultas. Enimvero tametsi Republica habeat supremum seu altum dominium in bona ciuium; si tamen conventionem ineat de aliquo opere cum uno ciuium, tenetur ex iustitia reddere ei mercede.

Tomus I.

dem; nec ideo tamen perdit dominium suum altum, quod habet in bona ciuium, & in ipsum jus, quod habet ciuis adversus Rempublicam: unde & illo possit privari, si necessitas boni communis id exigeret. Respondet An sit quo Smif. sup. num. 65. disparitatem esse, quod ad hoc eandem ratio Reipub. aut Princeps non potest illi bonis uti ad placitum; sed tunc solùm, quando civis non habet respectu Reipub. aut Princeps jus retinendi sua bona; nempe, quando est necesse, illa cedere in bonum commune: casu autem, quo ciuis habet illorum bonorum jus privatum respectu Princeps, aut Reipub. injuriam facheret ei Princeps, aut Reipub. auferendo illi bona sua. Deus autem ita habet jus altum, ut possit quovis casu absque injuria (sicet non absque falsitate, & infidelitate verbi lui, possit promissione, aut non absque mutabilitate voluntatis suæ) uti ad placitum quacumque re creatæ: ergo nullo casu habet creature aliquius rei jus respectu Dei. Quod autem Deus ita habeat jus altum, patet; quia aliæ non esset simpliciter universale & illimitatum jus. Ita Theod.

Sed neque haberet perfectum dominium omnium rerum; daretur quippe aliqua res, quæ non posset in omni casu uti sine injuria alterius. Quamquam enim Deus habeat voluntatem homini sibi subordinatam, & possit ab ea elicere consensum in ordine ad usum rei promissæ; tamen renidente homine, non posset sine injuria negare gloriam, sicut ante promissionem poterat: ergo non esset perfectus dominus. Adde: quod si hæc viæ possit abdicare dominium aliquius operationis, etiam poterit abdicare dominium omnium: similiiter dominium celi & terræ, illudque transferre in creaturam; immo posset fieri servus creaturæ, promittendo illi suas actiones, & operas, ita ut ex iustitia teneretur ei obsequio ad nutum: quin & de factò videtur ex illa sententia sequi, Deum esse servum hominis. Nec obstat: quod, secundum Omnes, sine infidelitate Deus non possit negare gloriam: etenim non requiritur ad perfectum dominium, ut quis possit uti re sua sine omni peccato; nam die veneris v. g. non possum comedere gallinam sine fractione jejunii; & tamen non ideo minus sum dominus illius; quia possum id facere sine injuria alterius. Nec etiam officit jam dictis; quod, stante promissione, usus rei sit impossibilis, dominum namque perfectum, quamvis non debeat le extenderet ad ultimum simpliciter impossibilem; equidem debet se extendere ad omnem ultimum simpliciter possibilem, estò impossibilem ex suppositione; qui enim alteri concessit usum rei iuxta, non est perfectus ejus dominus.

Responderetur: negando, Deum non esse perfectum dominum: namque ad perfectum dominium solùm requiritur facultas simpliciter utendi tali re sine injuria (quam quidem Deus habet, etiam quando se obligaret, quia simpliciter posset).

O o 2 posset

*An sit quo
ad hoc ean-
dem ratio
Dei & ho-
minis, vel
uti Reipub.
et ciuio.*

*37.
Videtur;
quod tali
casu Deus
non brevet
perfectum
dominium
omnium
verum.*

*Alia obje-
ctio solvi-
tur.*

*Quid re-
quiratur ad
perfectum
dominium.*

posset non se obligare, & per consequens negare illam rem sine injuria) non verò requiriatur, ut possit uti sine injuria, etiam ex supplicatione, quod velit se obligare. Sic Petrus v.g. dans librum, aut aliam quamplam rem Paulo, pro illo instanti, quo dat, est perfectus Dominus; quia potest dare, & non dare sine injuria: supposito tamen, quod velit dare, & se obligare, facit injuriam, si retineat: & ita est in praesenti; nam si Deus negaret gloriam, quam promisit bene operantibus usque in finem, in sensu diviso non faceret injuriam, secūs in sensu composito. Cū ergo voluntas Dei durans indivisibiliter per omnem æternitatem, toto tempore sequenti habeat se, sicut voluntas Petri pro primo illo instanti, sequitur manifestè, quod eo modo, quo Petrus & Paulus pro hoc instanti primo possunt esse Domini ejusdem rei in solidum, quamvis non pro tempore sequenti; quia pro tempore sequenti non potest amplius rem istam dare, & non dare, quia jam data est; sequitur, inquam, eodem modo Deum, & creaturam posse esse Dominos ejusdem rei in solidum, etiam pro reliquo tempore; quia semper manet in Deo eadem formalis libertas, & potentia simplier ad non se obligandum, & ad negandum sine injuria, licet hæc potestas non maneat in homine, se obligante, nisi pro primo instanti, inquit Lugo de Incarn. disp. 3. Sect. 1. num. 16. in fine, apud quem plura ad idem propositum invenies, quæ nimis longum esset hic describere.

39. Tantum subiectio rationem, propter quam ipse num. 22. existimat, Deum non manere perfectum Dominum, si obligatur ex iustitia: Quia (inquit) jam resultat in creatura aliquod jus adversus Deum: repugnat autem cum dominio perfectissimo, quod servus acquirat aliquod jus, quod jus non acquiratur Domino; gūm omne, quod acquirit servus, ut servus, acquirat Domino: ergo si creatura acquirit sibi aliquid, quod non acquiratur Deo, hoc ipso arguitur, Deum non esse perfectissimum Dominum illius creaturæ. Ad quod explicandum adducit num. 23. exemplum Religiosi, qui per solemne votum paupertatis ita transfert omnia sua jura in Religionem, ut non possit postea ex aliquo contractu civiliter obligare sibi eandem Religionem; atque idem, quantumcumque Religio promittat illi aliquid sub conditione, etiam operis onerosi, & ipse acceptet promissionem, non manebit Religio civiliter obligata: quidquid sit, maneat saltem naturaliter obligata, ad standum promissum: quod negant etiam Alii, quos refert Thom. Sanchez lib. 7. de Statu Religios. cap. 8. num. 15. ipse autem cum Aliis concedit num. 1. dum tamen non promittat Religioso aliquid ad ejus usum; tunc enim nec naturaliter obligatur Prælatus; sed potest illud postea revocare; pugnat enim cum paupertatis voto, quod habeat aliquid irrevocabili ter a Prælati.

*Arguitur,
quod Deus
auctus est
perfectus
dominus.*

*Adducitur
exemplum
Religiosi,
qui non po-
teat civili-
ter obligare
sibi Religio-
nem.*

Sanchez.

Sic ergo creatura, quæ essentialiter includit quasi votum quoddam servitutis in ordine ad Deum, non potest ex promissione Dei, etiam non acceptata, obligare ad ipsum Deum illo modo iustitia, quia non potest absolvi ab illo modo essentialissimo statu: & licet Religiosus possit naturaliter saltem, obligare Prælatum in aliquibus contractibus; hoc tamen est, quia Religiosus non est essentialiter Religiosus, & auctus potest considerari ut homo, & ut sic contrahere & pacisci cum Prælato: sicut de servo cum Domino dicunt Multi, quos affect ibidem Sanchez: creatura verò nullo modo potest præscindere à statu creatura, & servitutis. Adde: nec Religiosum validè pacisci cum Prælato, quando Prælatus se obligat ad dandum ipsi, vel etiam alteri Religioso, subdicto ejusdem Prælati, usum alicuius rei; nunquam enim potest Prælatus auferre sibi jus, auctorandi suis subditis ea, quibus vivunt; quia hæc facultas est essentialiter annexa statui Religioso, & voto paupertatis, ut facetur Sanchez num. 18. Ergo eodem modo Deus nullatenus poterit obligari ex iustitia alicuius creatura; quia vel promittit dare ipsi aliquid, vel dare alteri creatura; neutri autem potest dare aliquid irrevocabiliter: nam utraque est essentialiter subdita, & serva, multò plus, quam Religiosus sit subditus Prælati; & per consequens sicut Prælatus non potest facere, quod subditus, manens subditus, habeat aliquid irrevocabiliter ab ipso; quia essentia subiecti Religiosæ consistit in illa dependencia: si Deus non potest per contractum facere, quod creatura, manens creatura, serva, habeat aliquid jus adversus Deum irrevocabiliter; quia essentia servitutis est, quod servus, ut servus, totus sit Domini, & nihil habet, vel acquirat nisi Domino, & cum dependet à Domino. Hucusque præfatus. Autem Respondeatur ad exemplum: Prælatus vnde potest obligatur Religioso, etiam ex stricta iustitia, si promittat aliquid sub conditione, ad quod Religiosus potest habere verum jus, v.g. aliquid spirituale, cuius habendi domini Religiosus non est incapax: unde potest ostenditur, creaturam esse incapacem juris ad gloriam: Ex eo, inquis, quod sit essentialiter serva: non esset autem serva, si haberet aliquid jus adversus Deum irrevocabiliter; sed potest Deus esset servus suæ creaturae. Nequaquam respondeat Pontius sup. num. 36. neque enim Ponit ille unus Rex est servus alterius Regis, aut subditi sui, quamvis teneatur ex iustitia conferre aliquid ipsi, sive ex pacto inito, sive aliunde.

Ratio autem est; quod servitus dicat, ut connotet obligationem præstandi obsequi, aliquia minus honorata, ortam sive ex indigentia istius, qui est servus, sive ex coactione, sive ex conditione natalium, qualis obligatio nequit cadere in Deum, neque in unum Regem respectu alterius Regis, & multò minus respectu subditi. Quod si nihil aliud est esse servum,

servum, quām esse obligatum ex justitia ad aliquid sicut conferendum, profectō non esset inconveniens, Deum esse servum creaturæ; & probare, quod non posset sic obligari, quia non posset esse servus, ex eo, quod id esset inconveniens, est probare idem per idem, aut faltem incertum per agnē incertum. Ita Poncius. Si autem non sit inconveniens, eo modo Deum esse servum creaturæ; neque inconveniens erit, creaturam, eti⁹ essentialiter servam, habere aliquod jus iustitiae adversus Deum; non ut serva est, seu ex vi servitutis; sed ex liberali Dei promissione: nec propterea erit independens à Deo, sed & ipsa, & illud ipsum jus, ut suprā ostendimus, essentialiter à Deo dependebit.

Hinc non valet hoc argumentum: Religiosus est incapax usūs alieujus rei independenter à voluntate Superioris, & ideo promissio talis usūs non obligat Superiorē: etgo, similiter promissio juris ad gloriam non obligat Deum; quia creatura est incapax gloriae independenter à Deo. Respondetur enim prius; & jus ad gloriam, & ipsam gloriam essentialiter à Deo dependere tamquam quid creatum. Secundò: Superior ille nequidem validè, ut sup. dicit Lugo, potest promittere talē usūs, adēque nulla ex tali promissione oritur in eo obligatio; cum talis usūs sit contra pauperitatem, in qua ipse nequit dispensare. Hinc dum Superior propitiit usūs alieujus rei Religioso, non propitiit usūs independentem; sed promittit se licentiam daturum ad usūm istius rei; & si contra promissionem onerosam non daret, peccaret etiam contra iustitiam; quia illius intentiæ Religiosus non abdicavit dominium: interim Religiosus non posset cā re uti contra voluntatem Superioris, eti⁹ irrationaliter. Nec dixeris: Superior non potest à se abdicare jus auferendi usūm alieujus rei subditus. Fallaris namque, si intelligas de ablatione sine justa causa. Porro existente iusta causa, nequidem contra fidelitatem peccaret auferendo huiusmodi usūm. Quod si Superior irrevocabiliter posset obligari ex fidelitate, quidni etiam ex iustitia? Jam autem Deus, secundū omnes, irrevocabiliter obligatur, saltem ex fidelitate, ad dandam gloriam pro meritis; sic tamen, juxta Superiorū dicta, ut semper retineat dominium gloriae, & juris ad gloriam. Superior autem, quāvis non amitteret dominium pro primo instanti; secūs tamen pro tempore sequenti, ut patet ex sup.

Sed nunquid hic finis objectionum? Minime. Ex promissione (inquit Adversarius) non acceptata non oritur obligatio iustitiae; sed multi non cognoscunt promissionem Dei, argue adeo non acceptant; ergo illis saltem non obligatur Deus ex iustitia retribuere vitam eternam. Respondeo primò: hoc argumentum probare, neque illis obligari ex fidelitate: quia non minus requiritur acceptatio ad hanc obligationem, quām ad illam. Respon-

detur secundò: neg. Minorem: quia nemo meretur nisi fidelis; omnis autem fidelis cognoscit se habiturum præmium proportionatum actibus bonis; ac proinde, quandò illos elicit, acceptat conditionem operandi, & per consequens, omne illud, quod requiritur, ut præmium conferatur: quare, cū promissio Dei requiratur, de factō illa admittitur. Respon. Tertia re-
detur tertio: non fore necessariam positivam sponso.
acceptationem, dummodò abit positiva rejiciencia (ut sic loquar) v.g. aliquis dicit: Omnibus laborantibus in vinea mea dabo unum aureum singulis dicens: Si quis hanc mercedem positivè rejicit, volens gratis laborare, transeat, quod nihil mereatur: fin autem labore, nesciens præmium seu mercedem istam, laborantibus constitutam, quam si cognosceret, acceptaret; & qui constituit, ita fuerit affectus, ut voluerit dare, etiam positivè eam non acceptant, talis verè meretur præmium propositum. Et nunquid Deus uspiam requirit positivam acceptationem sūtæ promissionis ad meritum vitæ æternæ? Non puto. Igitur hoc argumentum neque efficax est, neque universale.

Subjicio aliud: Ad rigorosam (inquiunt) iustitiam requiritur æqualitas inter datum, & acceptum, quæ hic non est. Quinimò nullum est datum, cām omnia nostra opera magis sine Dei titulo creationis, conservatiois &c. quām nostra. Igitur defectu hujus æqualitatis nequit inter Deum, & hominem esse rigorosa iustitia. Sed contrā: æqualitas illa certior, saltem in secundo exemplo nostræ Conclūs. nam datum sunt centum nummi, qui non erant ejus, cui dati sunt, & acceptum sunt totidem nummi, quos à Deo recipio, & qui anteā non erant mei. Et quāvis antequā eos darem alteri homini effent Dei diversis titulis; tamen ut illos alteri homini darem, noluit me Deus obligare enī illis titulis; sed sub promissione tantumdem mihi dandi, non tamen à se alienandi, ut patet ex sup. dictis; & si talem alienationem (ut sic dicam) dixeris necessariam esse ad rigorosam iustitiam, indubie neque in hoc casu hæc reperitur; sed quod tu afferes, Alii negabunt eodem jure. Quidquid ergo sit de hoc exemplo, quod Poncius sup. num. 39. putat esse certum; difficultas est, an de factō hæc æqualitas interveniat in collatione vita æternæ, sua æquivalenter beatitudini, ex Poncio.

An merita
hujus vite
ex natura
sua equi-
valeant
beatitudini,
ex Poncio.

43. Aliud ar-
gumentum
demonstra-
tur.

Solutor 1.
Secondo.

44. Tertiū in-
argumen-
tum.

Non con-
vincit in-
tentum.

O o 3

nam

nam justis eam merentibus. Ita Ponzius.

45. Quod probè sciens Doct. Subtil. 1. dist. 17. quæst. 2. num. 25. sic ait: Ratio meriti non habet completem, nisi habeatur ratio digni vel dignè ordinabilis ad premium, quod est beatitudo. & hoc

dignè secundum justitiam commutativam, sive retributivam: sed quicunque actus ex solo intrinsecis agentis non habet hunc ordinem: tunc enim Deus non posset ei, qui sic operatus est, non retribuere beatitudinem: nam iustè sibi eam subtraheret; hoc autem est falso: ergo talis ordo secundum justitiam est ex sola voluntate divina gratiæ ordinante; & ita ratio meriti complete erit ex ordinatione voluntatis divina illius actus ad premium. Ergo, juxta Scotum, retributio vita æternæ pro meritis condignis, ut de factò est, scilicet post promissionem, seu acceptationem divinam, est actus justitiae. Dubitas, an strictè dicitur? Audi quid ibidem dicat num. 26. Et ita acta voluntatis sua ordinando ipsum ad premium, volui ipsum esse meritum, qui secundum actus justitiae consideratur, absque tali acceptatione divina, secundum strictam justitiam non fuisset dignus tali premio ex intrinsecis bonitatibus. Ergo accedente acceptatione est dignus secundum strictam justitiam. Quidni igitur exercitat Deus actum justitiae commutativa dando vitam æternam merentibus eam de condigno: Quia enim alia stricta justitia, quam commutativa? Saltem hæc est justitia strictè dicta, & non est ratio Scotum intelligendi de alia justitia.

46. Quod sit
objectionem
justitiae
commutati-
ve & di-
tributiva.
Scotus.

Quinimodo, reponit quispiam, ratio maxima est, quod alibi expressè neget justitiam commutativam, ut puta 4. dist. 46. ubi num. 4. sic incipit dicere: Ad propositum, commutativa propriè respicit punitionem, & premiationem, ut scilicet pro meritis, quasi commutando, reddantur præmia, & pro peccatis supplicia. Distributiva respicit quasi naturas & perfectiones superadditæ, ut scilicet natura distributiva perfectio sibi proportionata; sicut in nostra Republica distributiva personis secundum gradus suos proportionaliter distribuit bona pertinentia ad gradus eorum: sicut in Hierarchia Universi, natura nobilitori ab Hierarcha, id est, principe Deo, distribuuntur perfectiones nobiliores, seu convenientes tali natura, & natura inferiori distribuuntur perfectiones sibi convenientes. Rogas Scotum: Nunguid hæc justitiae repertiorum in Deo? Respondeat: Prima illarum non potest simpliciter esse in Deo respectu creature, quia non potest esse simpliciter aequalitas: sed potest esse aliquanter secundum proportionem, sicut inter Dominum & servum; Dominum enim liberalem decet retribuere majus bonus, quam servus posse mereri; dum tamen sit talis propria, quod sicut servus facit quod suum est, ita Dominus retribuat quod suum est, & eodem modo puniendo circa condignum. Sed secunda justitia potest hic esse simpliciter, quia simpliciter potest dare naturis perfectiones debitas, vel convenientes eis secundum gradus perficienes. Idemque repetit, quantum ad justitiam commutativam num. 12. ibi: Ad argumenta principia ad primum dico, quod non

est ibi aequalitas simpliciter, nisi ad seipsum: id nec justitia simpliciter nisi ad se, quasi ad alienum; sed aequalitas aliqualis potest ibi poni, qualis potest esse Domini, excedentis valde, ad servum eum.

Ex quibus verbis ait Smifing sup. num. 53. indubitate est, illum non ponere in Deo aliquam propriam justitiam, quæ sit debitor creaturæ præmiandæ, vel punienda. Unde (inquit) eum 4. dist. 14. quæst. 1. num. 19. sed ad tertium, admittit in Deo justitiam vindicativa, ibi: Cùm in Deo maneat justitia vindicativa, licet non in seipsum; quia non potest esse nova, non loquitur de justitia vindicativa, quod propriam & formaliter rationem justitiae, qui sumitur ex debito & jure; sed quod materiam proximam vindicativæ justitiae, que est vindicatio: & similiter solum quod materiam proximam justitiae commutativa, que est retributio præmii secundum condignitatem meritorum, eam justitiam strictè admittit in Deo 1. dist. 17. in solutione 1. quæst. 5. Sed tunc est ulterius dubium. Si tamen sint verba Scotti, & non additoris alicuius, quæ ibi habentur à vers. Vlterius, exclusivæ, in quibusdam enim exemplaribus non habentur. Denique 4. dist. 46. quæst. 1. s. Hic primò videndum, distributivam largè sumit, ut generatim respicit existentiam creature, quo pacto, etiam in distribuendo, Deus non terret jus strictum; sed modum quendam justitiae distributivæ; & ideo statim cum Aofelmo Prolog. cap. 10. debitur, quod Deus explet per hanc justitiam, ait esse condescendentiam divina bonitatis, cui in creatura non aliud jus, quam exigentia, id est, indigentia & capacitas Respondeat. Hucusque Theodor. ne videatur recedere à mente Scotti, quoniam suscepit explicandam & defendendam. Verum hæc explicatio non placet Felici in Tract. de Gratia cap. 9. diffic. 6. num. 11. ubi ad locum Scoti sup. citatum ex 4. dist. 46. respondeat hic pars Auctor (& ipse Sectator Scotti, & mentis eius filii Euclidator) quod Doctor non negat propriam justitiam inter Deum, & homines: nam (inquit) in 1. citato strictam justitiam fatetur, & in 4. dist. 14. quæst. 2. ad 3. admittit justitiam vindicativam; solum negat justitiam simpliciter aequalis, sicut eam, quæ reperitur inter Deum, & seipsum ut alterum, ut ex ipso contextu, & ex Reportis eodem loco confitetur evidenter; nam s. Ad argumenta, sic ait: Dico, quod non est ibi aequalitas simpliciter (loquiur de Deo) nisi ad seipsum, id est nec justitia simpliciter, nisi se, quasi ad alterum &c.

Ex quo rejicitur Smifing num. 53. dicens: Scotum loqui de justitia pro materiali, id est, de materia justitiae commutativa, quæ est ea distributio præmii, non vero de ratione formata, id est, justitiae, quæ sumitur ex debito, & jure; & de justitia distributiva largè sumpta. Nam contraria est; quia Scotus dist. 46. ait: Secunda justitia (scilicet distributiva) potest hic esse simpliciter &c. Deinde: non est unde colligatur, Scotum solum

Videatur
Scotus ne-
gare eas
justitias
esse in Deo.

solum loquide materiali justitiae, & non de formalis; nam eo ipso, quod tribuit premium pro meritis, oppoſito pacto, exerceat justitiam formalem; nam tribuit, quod debitum est operibus & illud, ad quod habent jus (non ex natura rei, sed ex pacto) quod est formale justitiae. Hactenus Felix. Scotus ergo ibi rejet justitiam inter Deum, & homines, secluso pacto, seu promissione, qualis est inter Deum, & ipsius ut alterum; admittit autem in 1. dist. 17. justitiam inter Deum, & homines, supposito pacto, seu promissione, ut patet ex verbis ejus sup. allegatis. Porro ad id, quod ait Smilung sup. *Sed tamen sint verba Scotti, & non additio eius.* aeli diceret, forte non sunt verba Scotti, sed alicuius additoris: Respondeo: in correctionibus exemplaribus habentur tanquam verba Scotti, in quibus tamen specialiter notantur quae sunt verba additoris; ex virtute autem Typographi, vel ex incuria correctorum, in aliquibus exemplaribus potuerunt esse omitti. Igitur quid ad Scottum attinet, indubitate est, cum favere nostra Conclusioni, si revera illa sint verba Scotti; cum nulla sit sufficiens ratio, ea intelligendi materialiter, seu quoad materiam proximam; sed propriè & commode intelligi possint de formalitate justitiae, saltem non obstat inequalitas inter datum, & acceptum: nam sufficit, quod opera bona sint aequalia beatitudini, accedente promissione, & acceptatione Dei.

49. Sed contraria dicet aliquis: aliud est non fieri injuriam creditori, aut aequum servari negativè, ut sic dicam, aliud vero reddi ei aequaliter aut servari aequum positivè. Primum quippe fieret, tametsi creditor totum debitum remitteret debitori, quae tamen remissio non est nisi actus liberalitatis, vel amicitiae. Et idem est, si pacientur de dando, & accipiendo prorsus iniqui: tunc siquidem datum & acceptum solum habent se per modum conditionis, sine qua non existat obligatio implendi promissio- nem: v.g. dicit Rex servo suo, si mihi unā horā exhibueris honorem, constituo te hæredem Regni mei, & servus acceptet promissiōnem, nemo dicit, inter tale datum, & acceptum, esse aequalitatem justitiae; sed dicent omnes, promissione illam esse liberalē Regni donationem, licet sub conditione cuiusdam operis. Et ita in Testamento, & aliis donationibus causâ mortis, ferè solent imponi quædam onera hæreditibus, & legatariis, non sub ratione commutationis justitiae, sed simplicis conditionis. Ita argumentatur Smilung sup. num. 66. Respondet: illa exempla esse pro nobis; nam talis Rex sic donans, vel testator ita condens Testamentum, si ponatur conditio, obligatur ex justitia: ergo similiter Deus. Antecedens pater: quia per donationem transfertur dominium rei in alterum, & donans sine iniuria nequit donatarium privare re donata. Si ergo Deus donet nobis jus ad gloriam sub conditione operis meritorii, nequit hominem

sine injustitia privare suo jure, si conditionem impleverit: ergo servando homini jus suum, exerceat verum actum justitiae: nam est aequalitas inter jus hominai acquisitum, & inter gloriam, quae ipsi datur. Unde non dicimus, esse actum justitiae in ipsa promissione, vel donatione juris ad gloriam; sed in solutione illius juris jam acquisiti; atque adeò sufficit aequalitas inter dictum jus acquisitum per meritum, & inter gloriam.

Deinde: non est omnino opus meritorium in aequali præmio promissio, etiam ante promissionem: alias non requirerent tota conditiones ad meritum de condigno, sicut de factò requiruntur. Quamvis ergo condignitas illi non sit omnino completa & perfecta sine promissione; sed per illam compleatur secundum nostram sententiam (Alii dicunt, condignitatem præcedere promissionem) tamen est aliqua condignitas operis ante promissionem, propter quam Deus potius huic operi, quam alteri promissionem adjunxerit, v.g. quod sit opus hominis in statu gratiae, qui est filius adoptivus, & amicus Dei. Et haec aequalitas sufficit, ut in retributione beatitudinis pro operibus meritorii de condigno intercedat propria justitia, quamvis forte non ita omnino sit. Et, sicut est in humanis, quod non requiritur ad veritatem nostræ Conclusionis, quæ solum afferit, hanc retributionem esse actum justitiae com- mutativa.

Si autem à me queritur; quomodo hoc, cùm justitia commutativa debeat esse ad alterum? Respondeo cum Poncio sup. num. 40. *Quomodo justitia Verisimilius est sufficere alteritatem, vel in natura, quam habuit Christus, quatenus homo, vel in persona, ac natura, quam habemus nos.* Et qui dicunt, quod identitas moralis, qualis Poncio est inter servum, & Dominum, patrem & filium, impedit hanc alteritatem, gravis id dicunt; cum certum sit, Dominus esse alium seu alterum à servo, simplicitate & absolute loquendo; sicut & filius est alter à patre. Unde absolute dicendum; quod hæc alteritas non impedit rigorem justitiae inter Deum, & hominem: quod qui negaret, excitarer quæstio- nem inuitiem de nomine, cuius ipsomet pe- jorem partem haberet, ut appareat ex communi modo loquendi. Ita præfatus Auctor. Et vero fidelitas, nonne & ipsa est virtus ad alterum? ponitur tamen in Deo, respectu hominis: nam Omnes admittunt, Deum ex fidelitate retribuere vitam æternam eam merentibus de condigno. Dies: Certum est, quod nemo te- neatur ex justitia ad dandum aliquid propter receptionem suorum proprietum honorum; & per consequens, quod nemo possit alterum obligare ex justitia, conferendo ipsi bona propria ipsiusmet: sed ita res se habet in præ- fenti; ergo &c. Minor probatur; quia, ut sup. diximus, opera nostra non minus, immo magis sunt Dei, quam nostra; quia nequit ipse eo- rum dominium à se abdicare. Respondetur: Solvitur. licet non possit abdicare dominium eorum, ita

51.

Objetio.

Solvitur.

ut

ut non sint amplius dependentia ab ipso, & talia, quin possit ea impedire, aut destruere, pro quoemque instanti sequenti, quo queunt conservari; euidem potest ea non exigere, nisi ob præmium propositum; & de fædo non aliter exigit, tametsi potuisset alter exiger, si voluisset; & hoc videtur sufficere ad propriam justitiam, nisi velimus movere questionem iouilem de nomine, ut sup. dicebat Poncius.

52.
Declaratur
example,
qualiter
Deus possit
homini obligari
ex justitia.

Ponamus, quod Petrus, cui Paulus debet centum scuta, tale ineat pactum: Scio, quod debes mihi 100. ex tali contractu; sed illo titulo ea non exigo, verum si dederis, dabo tibi alia centum, & si non dederis, mulctabo te carcere unius anni; quid tibi videtur? Censem quia ex tali pacto non oritur obligatio justitiae ad dandum 100. supposito, quod Paulus det; maxime si illa datio pro tali tempore sit ipsi onerosa? Quamquam enim illæ pecuniae sunt Petri; tamen collatio earum eo tempore sic erat Pauli, ut non debuerit ex justitia ea reddere. Sic autem est in proposito (inquit Poncius sup. num. 41.) nam quamvis Deus ita sit Dominus actionum nostrarum, ut posset nos obligare ad quacumque eliciendam, quocumque voluerit tempore, quo quidem in nostra potestate situm est, illas elicere; tamen non ita illas exigit hic & nunc, ut teneatur quis illas elicere ex justitia. Unde dicitur communiter, & bene, quod præcepta affirmativa non obligent semper, & pro semper; ergo Deus, non obstante dominio suo in nostra opera, adhuc potest obligari ex justitia ad præmium, liberè ab ipsorum propositum, propter illa conferendum. Ita Poncius. Confirmatur à simili: Servus si læsus Dominum in causa, imponendo illi aliquod crimen, satisfaciens, utique ex justitia, retractando illud, quod dixerat, seu laudando Dominum in eadem materia; licet illa retractatio seu laudatio possent aliunde esse in bonis Domini; utpote, quia poterat jure Domini exigere eam à servῳ. Ratio est: quia jam Dominus nihil minus habet in bonis suis, quam si læsus non fuisset; nam supponitur, quod illum honorem alias non exegisset. Similiter, si aliquis mihi ex pacto debeat scribere libros, quoties ab ipso petiero: furetur mihi liberum, & libro apud ipsum pereunte, transcribat similem librum, me inscio, & non exigente, nullus negat, Domino satisficer ex justitia pro libro ablato, & tamen potuisset eum exigere alio titulo, & erat ipsi debitus alio titulo.

53.
Dominium
Dei in no-
stras actio-
nes non im-
pedit justi-
tiam.

Evasio pre-
eluditur.

Adde ex Poncio sup. num. 42. quod si dominium Dei in actiones nostras impedit, quod minus possemus ipsi satisfacere de rigore justitiae, etiam impedit, quod minus unus homo potest satisfacere alteri homini; nam non potest quis satisfacere alteri, nisi per bona propria. Quod si dicas, disparem esse rationem: quia Deus dat nobis usum rerum nostrarum, & permittit, ut disponamus de illis, tanquam si

essent nostræ propriæ. Quero ego; quare non potest Deus, similem usum concedere respetu sui ipsius; cum per hoc, ut sup. vidimus, non perdat suum dominium essentiale in illas actiones? Et quamvis non accipiat plus, quam potuisset accipere, si voluisset; euidem plus accipit, quam de facto accepisset. Porro cur hoc non sufficiat, ut ex justitia istud remuneretur? Quia, reponit quipiam; in justitia communitativa oportet dari pauplum, & repauplum, hoc est, qui obligatur, debet pati dando aliquid, & ille etiam, cui obligatur, debet etiam pati, quatenus debuit dare aliquid, aut facere alteri, ob quod obligatus erat. Jam autem Deus non patitur dando aliquid hominibus, cum non abdicet se dominio rei illis datæ; nec etiam accipit aliquid à nobis. Sed hæc difficultas (inquit Poncius sup. num. 43.) nullius est momenti; sufficit enim, ut de nobis aliquid ob operis nostra, quod alias non dedissemus. Accipit etiam à nobis honorem, & gloriam, quibus licet non indigeat; vult tamen, ut exhibeantur ipsi; & ita illa acceptat, ut propteræ det nobis propter illa gloriam. Sic ille.

Planè, inquis, acceptat; sed liberaliter, poterat enim ea non acceptare sensus promissione, quæ fuit gratuïta: jam autem ad rigorosam justitiam requiritur, ut nihil interveniat gratia, vel favoris ex parte illius, cui aliquid ex justitia solvitur. Et hinc, si quis deberet centum, & solveret quinquaginta, creditore illam summam pro totali acceptante, non solveret exrigore justitiae; qui intervenient favor creditoris, acceptans illam summam, cum posset non acceptare, sed exigere integrum. Et in Deus posset exigere majus pretium pro vita eterna, & pro peccatis exigere maiorem satisfactionem. Adde: quod sine gratia Dei, nullum bonum opus condignum vitæ æternae facere possumus. Responde Poncius sup. hanc gratiam & favorem, non impide rigorosam justitiam, aceedente promissione, & pacto antecedente solutionem. Et licet (inquit) promissio, & pactum ipsum, esset sine dubio magnus favor: tamen cum antecedat solutionem, facit ut debet implere promissionem, & servare patrum: nec ullus rigor justitiae potest obligare ad ulteriorem solutionem: sed si quis solveret ante pactum, aut promissionem, quinquaginta pro centum, non satisfaceret rigorj justitiae; quia, non obstante illa solutione, posset obligari ad solvendam reliquam partem: unde solvitor illa non esset satisfactio sufficiens ad rigorem justitiae; & licet postea creditor esset contentus eâ solutione, condonando reliquam, & posita condonatione, ex justitia non posset obligare ad ulteriorem; tamen hoc non facit, ut ipsa solutor esset sufficiens, quatenus antecedit condonationem sequenter, ut appareat ex terminis. Hucusque præfatus Autor. Iustus. Si creditor condonaret quinquaginta ante solutionem, & debitor postea solveret alia quinquaginta, adhuc illa solutor non esset sufficiens ad satisfactionem, quam exigit rigorosa justitia.

pro centum : ergo etiam pactum antecedens non facit, ut solutio minoris satisfactionis, quām aliās exigebatur, sit sufficiens. Respondeat idem Auctor, neg. Consequentiam : quia (inquit) illa condonatio antecedens non erat conditio proposita, ut solverentur alia quinq̄aginta; quia aliās esset pactum, aut promissio : pactum auctem & promissio erat talis conditio, quā disparitas appetit ex terminis sufficiens. Quod si quis tamen oppositum contendet, non esset in re difficultas illa; sed tantum de nomine. Ita Ponceius.

Quācum ad gratiam, quā necessaria est ad omne opus meritorium, fatemur, eam à Deo liberaliter conferri. Sed quid inde? Ergo Deus non tenetur ex justitia retribuere prēmium promissum: negatur Consequētia. Ratio posset desumi ex hoc simili: Paulus v.g. dixit in Petrum verbum contumeliam, vult illi satisfacere per scripturam, retrahendo, quod dixerat; non tamen potest suam mentem scribere, nisi Petrus concurredit cum eo ad litteras formandas, vel nisi submittat ei chartam; non ideo tamen minus censetur satisfacere de rigore justitiae pro consumelio: etenim partialis ille consensus debitoris moraliter computatur pro sufficiēti satisfactione, quoniam tantum hominis reddit, quantum antea abstulerat. Idem est, si quis debeat Regi centum, & obtineat ab ipso facultatem condendi monetam: non ideo minus satisfaciens Regi, solvendo illi ex moneta sit facta, cuius valor ortum habuit à facultate Regis ei concessa. Ergo similiter in casu proposito, tamē opera nostra non habeant valorem, nisi à promissione Dei, & ejus gratia, non ideo minus satisfaciunt, aut merentur vitam æternam de stricta justitia.

Respondeo, dicit aliquis, neg. Consequentiam. Et disparitas est; quod nihil possit considerari in actione hominis, quod, etiam prout est ab ipso homine, non sit donum Dei; nam Deus, dans auxilium congruum ad illum actum bonum cum scientia ipsius congruitatis, censetur moraliter dare ipsum opus bonum, etiam prout sit ab homine; nec enim minus est donum Dei illud opus nostrum, quām si fieret à solo Deo, vel si fieret à Deo, mediā prædeterminatiōne physicā; nam moraliter loquendo, ille, qui dat auxilium congruum cum scientia congruitatis, & potens dare auxilium non congruum, non minus dat, quām si daret tam operationem, quāc consequitur. Deus ergo in hoc casu perinde se habet, ac si daret adiquātē illum consensum bonum; atque ideo homo solvit ex iis, quāc, moraliter loquendo, accepit adiquātē à Deo, tanquam ab unico dante illius consensem. Ergo sicut debitor, qui totum prēmium accepit à suo creditore, ut solvat, non satisfaci ex rigore justitiae materialiter illam pecuniam reddendo creditori,

Tome I.

quia hæc actio moraliter pro nihilo reputatur; ita etiam in hoc casu. Sed contrā: Ideo debitor iste non censetur satisfacere de rigore justitiae; quia creditor, dans ei pecuniam ad tur. solvendum, eo ipso condonare videtur ei debitum, siquidem ex rigore justitiae habebat jus, ad exigendam pecuniam, à le non datam, cui juri renuntiat, dando pecuniam, ut solvat; & hæc renuntiatio, seu condonatio moraliter perinde estimatur, ac si totum debitum condonaret; tanti enim valet, & tam utilis est, ac esset condonatio absoluta totius debiti: ubi autem condonatio creditoris intervenit, jam non est solutio ex rigore justitiae; quia condonatio, & remissio tollunt vel minūnt solutionem. At nunquid etiam in casu nostro intercedit condonatio, aut remissio? Apparet, quod non. Nam homo, tamē velit, nequit sine Dei auxilio solvere, quod debet, vel operari aliquid condignum mercedi promissæ; adeoque Deus non habet jus id ab homine exigendi, & ita nulla hic intervenit condonatio aut remissio, saltem in merito æternæ gloriae, de quo solo hic disputamus; sed tantum donatio ejus, sine quo homo nequit contingere operari ad mercedem promissam.

Sed neque Deus perinde se habet, ac si daret adiquātē totum opus bonum, & homo solūm physicè ad illud concurreret; nam Trid. scil. 6. dat au- can. 32. damnat eum, qui dixerit, hominis justi- tum opus bona ipsius justificati merita. Quid miramur? Et enim gratia diuinæ, tam excitanti, quām adjuvanti liberè consentit homo, ita ut (verba sunt ejusdem Conc. ead. scil. cap. 5.) tangente Deo cor hominis per Spiritū sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abdicere potest; neque tamen sine gratia Dei mouere se ad justitiam coram illo liberā suā voluntate posuit. Ergo non solum physicè, sed etiam moraliter, id est, liberè, homo exercet opus bonum, ita ut, si velit, non exerceat. Quidni ergo per illud ex justitia possit mereri mercedem promissam? Nec obstat; quod Deus ex nostris operibus nihil occurrit commodi accipiat. Respondeatur namque, ad objectionem, justitiam inter Deum, & hominem sufficere, ut homo efficiat aliquid gratum respectu Dei. Quis autem dubitet opus bonum liberè elicium ab homine, esse gratum Deo? Adde; quod opera justi sunt Deo utilia, non quatenus sunt medium Deo ad aliquid acquirendum; sed quatenus reddunt ei obedientiam debitam, & supremi domini recognitionem. Præterea sunt utilia Deo, non in se, sed in suis filiis, & in familia ejus. Sed neque per talē promissiōnem aut retributionem ex justitia magis minuitur dominium Dei, ut sup. ostendit, quam per promissionem ex fidelitate, vel quam minuitur libertas Dei per determinationem sui decreti immutabilis; nam impletando promissum, suam voluntatem impletat, & suā uitā potestate prout vult.

Per retribu-
tionem ex
justitia non
minuitur
dominium
Dei.

P p

Dicunt

58.
An Deus in
premiando
respicat
affectum,
vel effe-
ctum.

Respicit
tam affe-
ctum, quām
effectum.
Felix.

Potest dari
justitia,
que respi-
ciat ac-
tio-
nes bonas
morales.

59.
Meritum
ex justitia
compatitur
aliquid gra-
tiosum.

An quia
Deus debi-
tor, id est in-
ferior.

60.
Retributio
meritorum
spedit ad
solam justi-
tiam com-
mutativā.
Probatur 1.

Dicunt Aliqui: Qui præmiatur ex justitia, non respicit affectum, sed effectum; non enim respicit, quo affectu quis restituat, sed quantum; affectus porrò magis respicitur à gratitudine: nam gratitudo tanq; magis excitatur, quam affectus est melior, & magis voluntarius; sed meritum potius ex affectu, quam ex effectu consurgit, ut patet in vidua Euangelica, quæ plus promerita fuit, quam alii, qui majorem quantitatē miserunt in gazophilacium. Hinc si opus est impossibile, sufficit ad meritum affectus, & non sufficit opus, si fiat sine affectu. Responde Felix de Grat. cap. 9, diff. 6. num. 13. Solū probatur; quod etiam effectum ex justitia præmiatur Deus; nam Deus de omni actu hominis justi fecit pactum. Verum etiam est, quod ex affectu meritum valde crescit, & hoc probat argumentum, non tamen probat, quod ex gratitudine persolvatur. Sic ille. Urget: Iustitia propria respicit debitum legale; sed meritum non inducit debitum legale: nam meritum potissimum consistit in bonitate morali actus; debitum verò legale in bonis corporis, & fortunæ: ergo meritum ex justitia non præmiatur Deus. Responde Felix ibidem: quod major est vera de justitia humana & civilis, quæ in Republica est in usu: benè tamen potest dari justitia, quæ respiciat actiones bonas morales; nam potest quis obligari ex justitia ad orandum, vel faciendum Sacrum. Instat aliquis: Ad meritum requiritur, ut interveniat in obsequio aliquid gratiosum, saltem ipsa voluntas; nam si per opus præsum meremur, est quatenus illud sit prompta voluntate; sed justitia non respicit aliquid gratis collatum; sed præcisam rationem debiti: ergo merito non deberetur aliquid ex justitia.

Responde Felix: Optimè compatitur aliquid gratiosum, & meritum ex justitia; nam primum oritur ex voluntate libera, & ejus indifferenter; at verò justitia oritur ex pacto Dei, adjuncta congruitate operis. Ita Franciscus: qui ibidem num. 3. notat; non valere hanc Consequentiam: Deus est debitor nobis; ergo est inferior nobis. Nam (inquit) omnis Superior, quæ talis, tenet suos subditos gubernare, & tamen quatenus Superior non est illis inferior. Addo; quod jus, quod habemus ad gloriam, est etiam Deo subjectum, & magis sub ejus dominio, quam sub nostro: propter quod ratione illius non potest nobis esse inferior. Addo secundò; quod qui debet ex suppositione, quod promisit, & nihil accipit, quod ejus non sit, non est inferior, & ita se habet Deus respectu nostri. Sic ille.

Ei num. 18. docet; retributionem meritorum spectare ad justitiam commutativam, id que solam, contra Quosdam, qui dicunt, eam esse distributivam, vel simul distributivam, & commutativam. Probat ipse suam sententiam: nam commutativa respicit proportionem, nem arithmeticam; sed secundum hanc Deus præmiatur merita, Matth. 16. v. 27. Reddet uni-

cuique secundum opera ejus; ergo ex justitia commutativa. Probat secundò; nam justitia commutativa servatur in emptione, & venditione; sed nostris operibus emimus cœlum, ut sèpè dicunt Patres. Sufficiat Aug. Ser. 22. de 3. 3. Verb. Apost. A Christo eme regnum cœlum; ergo intervenit justitia commutativa. Sic ille. Sed verba illa Aug. loco citato in libro, quo ego utor, non invenio. Fides ergo sit pens Auctorem. Ab illa auctoritate non pender veritas. Tertiò probat: Qui haber jus ex justitia distributiva, minus jus habet, quam qui habet ex communativa: ergo non potest eadem gloria esse debita ex utraque justitia. Sic ille. Sed quaro ego, quid repugnat aliquem habere plura jura, unum minus, & alterum magis ex diversis titulis? Hic autem sunt diversitati: naut, ut ait quidam Auctor apud Felicem sup. num. 21. Deus ut persona particularis servat justitiam commutativam: at vero, ut est caput universale communitatis iurorum, & judex, servat distributivam; nam hoc proprium est justitiae distributivæ; sed praepue sic se habet Deus, quando præmiatur, ergo magis servat justitiam commutativam, quam commutativam. Responde Felix ibidem: quod non omne, quod tribuit judex aut Superior, ut persona communis, tribuit ex justitia distributiva. Nam (inquit) si solam respicit proportionem arithmeticam, solam justitiam commutativam servabit, ut contingat in nostro casu, in quo Deus secundum opera nostra tribuit gloriam; & per accidens se habet, quod sit judex, & persona communis: nam ita se obligavit per pactum, ac si esset persona particularis, & nihil aliud respicit, nisi quantitatem meritorum. Sic ille.

Sed hoc negant Adversarii, & dicunt: Præmiatur Deus secundum proportionem geometricam, scilicet ut plus datur ei, qui plus laboravit, & minus ei, qui minus laboravit; ergo servat etiam justitiam distributivam. Responde Felix num. 19. quod Deus non intendit respicere personas, sed præmiatur secundum proportionem arithmeticam. Sed contraria: Deus major præmio præmiatur actum, v.g. humiliatus Regalis, quam personæ privata: ergo respicit personas: ergo secundum justitiam distributivam præmiatur. Responde Felix concedendo Antecedens: quia (inquit) circumstantia Quis, aut personæ dat aliquam bonitatem actus; & ita secundum proportionem actus, quæ est arithmeticæ, præmiatur, non propter dignitatem personæ: nam si circumstantia Quis non tribueret actum bonitatem, non dare magis præmium. Ita Franciscus. Instat aliquis: Deus respicit personam, quæ est in gratia, & juxta quantitatem ejus præmiatur; ergo servat in hoc justitiam distributivam. Respondet Felix sup. num. 20. quod gloria prout respicit gratiam præcisæ, non est merces, sed hereditas,

bæreditas, & ita ex nulla justitia est debita, nisi ratione meritorum, & ut sic est commutativa. Sic ille. Nec verum est, Deum præmari juxta quantitatem gratiarum; sed juxta quantitatem operum: unde dicitur Matth. 16. v. 27. Reddet unicuique secundum opera sua, quæ uniuersus fecit in statu gratiarum, sive hæc gratia fuerit ad unum, sive ad octo. An putas, opus infinitæ virtutis factum ab eo, qui habet gratiam summam intensam, plus mereri, quam opus perfectissimæ virtutis factum ab eo, qui unicum tantum habet gradum gratiae? Noli putare: sed die cum communiori DD. sententia; Non constat, Deum de facto annexuisse majori gratiae, propter majoritatem condignitatis, insuper majoritatem premii; & non potius statuisse filiationem in ordine ad hunc effectum, velut in individuali; ut nimis idem opus ceteris conditionibus relictum mereatur retributionem hereditatis, quia frisi; servata ceteroquin proportione inter premii quantitatem & operis ipsius qualitatem, quæ est proportio arithmeticæ; adeoque pertinens ad justitiam commutativam.

62. Audio clamantem: Nostra merita magis sunt Dei, quam nostri: ergo Deus non est illis debitor ex justitia commutativa; sed ex distributiva: unde per nostra merita non habemus jus in re, quod est proprium justitiae commutativa; sed tantum jus ad rem, nempe ad gloriam, quod est proprium distributivæ. Responde Felix sup. quod licet nostra merita, & gloria sint magis Dei, quam nostri; tamen, supposito pacto, etiam sunt nostra; nam Christus Dominus Matth. 20. v. 14. absoluè dixit operari vineæ: Tolle, quod tuum est, & vade. Et Matth. 5. v. 12. Gaudete & exultate, quoniam meritis reffra copiosa est in celis. Ex quo patet, quod iusti jus in re proprieatis, & dominii habent. Ex eo, quod merita nostra sunt etiam Dei, solum sequitur, non esse meritoria ex toto rigore justitiae. Sic ille. Interim est propria justitia; quia solum deest quasi pars aliqua integralis; sicut homo carens brachio est propriè homo, quāvis non omnino perfectus, quia caret parte aliquâ integrali. Sic ergo in proposito, tametsi in retributione meritorum interveniat justitia commutativa propria; possumus tandem admittere, salvâ nostra Conclusione, quod non sit talis in toto rigore; quia caret parte aliqua quasi integrali, utputâ dato, & acceptio cum abdicatione dominii illius, quod datur, & acquisitione novi dominii illius, quod acquiritur, quod in Deo non est, nam, ut patet ex dictis, non privatui dominio gloria, quam dat homini. Igitur Aristoteles, qui 5. Ethic. cap. 5. ait, hoc esse de ratione justitiae, loquitur de contractibus humanis; & commutationibus inter privatas personas; non vero inter homines, & Deum. Nam non est inter illos (inquit Felix sup. num. 16.) justitia per commutationem; sed

obsequium, & redditionem mercedis, quam Aristoteles nou agnoscit, utpote destitutus lumine fidei, quo solo erimus retributionem meritorum per gloriam in altera vita.

Cæterum idem Auctor de Volunt. Dei 63. cap. 7. diffic. 3. num. 2. docet contra Smis. An justitia justitiam distributivam esse veram & propriam justitiam, specie distinctam à commutativa, quam putat esse sententiam Scotti 4. dist. 46. quæst. 1. s. His primò videndum, mutativa num. 3. in fine, ubi sic ait: Si autem loquamus de reliqua justitia, que simpliciter est ad alterum, illa dividitur in commutativam, & distributivam: & ita distinguuntur justitia in nobis, ut patet per Philosophum 5. Ethicorum cap. 2. Ubi Aristoteles loquitur non de justitia largè, prout omnis virtus ad alterum justitia nominatur; sed de justitia, ut est particularis virtus; ergo & Scottus de eadem loquitur, quidquid dicit Smis. volens Scottum pro se adducere. Et vero ex ratione Scotti festinè colliges ejus pars affirmans probatur ex Smis. In distributiva, inquit, requiritur equalitas proportionis, non quantitatis; in commutativa, secundum Aliquos, equalitas quantitatis, non tantum proportionis. Nunquid ognis virtus ad alterum respicit equalitatem proportionis, aut quantitatis? Ergo loquitur hic Scottus, non de justitia largè, ut vult Smis. sed de justitia, quæ est virtus particularis, reddens uniuersique, quod suum est, idque ad equalitatem, sive arithmeticam, seu quantitatis, sive geometricam, seu proportionis. Hæc sit ergo prima probatio sententiae Felicis, ex diversitate scilicet objectorum.

Secundò (inquit Felix sup.) ad hominem probatur; nam qui peccat contra justitiam distributivam, non tenetur restituere, ut ipse fatetur num. 73. sed qui injuriam intulit contra commutativam, tenetur restituere, ut est concors sententia DD. ergo distinguuntur species. Sic ille. Planè fatetur Smis. ipsum non debere restituere; sed inde probat, justitiam distributivam non esse propriam justitiam; nam cives, vel milites non habent jus, ut illis bona communia seu Reipublicæ distribuantur secundum dignitatem personarum; vel si habent jus, ad illud reddendum sufficit justitia legalis, vel commutativa: ergo distributiva non est propria species justitiae. Responde Felix sup. num. 3. quod sicut hæc est diversa justitia à commutativa, ita est diversum jus; nam milites, vel cives ad bona communia habent jus non in re, sed ad rem; & ita Princeps, malè distribuens, non tenetur illis restituere. Ita Franciscus. Sed, pace ejus: violatio juris ad rem nonne & ipsa obligat ad restitutionem? Qui enim rem uni venditam vendit rursum alteri, eique tradit, tenetur priori emptori ad restitutionem dannorum frequentium, tametsi hic solum habuerit jus ad rem. Si ergo milites, vel cives habent jus ad rem, quidni Princeps, malè distribuens, id est, non

Alia probatio ex Smis.

Argumentum in contra.

Responso Felicis.

Impugnatur.

inrr.

Tomus 1.

P p 2

non

non servans æqualitatem proportionis, teneatur eis ad restitutionem, si non ipius rei male distributæ, saltem dannorum subsequentium?

65. Præterea arguit Smil. sup. num. 75. etiam commutativam justitiam servare proportionem geometricam: nam (inquit) si quis debeat pluribus creditoribus, & omnibus simul, seu eodem tempore satisfacere non possit, debet ex obligatione justitiae commutativa præferre creditores antiquiores (ceteris paribus) proportione servata inter illos; ita, ut quantò quis habuerit jus antiquius, tantò ceteris prior sit in accipienda solutione. Kursum; si quis pluribus debeat, & nullo modo possit omnibus satisfacere, necesse est, ex obligatione commutativa justitia, ex bonis debitoris singulis aliquid dari, servatà proportione inter illos, ut qui plus juris habuerit, plus accipiat; licet nulli satisfaciat ad arithmeticam æqualitatem. Ita Theod. Respondet Felix sup. In his casibus, & similibus, justitia commutativa, cum per se respiciat æqualitatem dati, & accepti, quod est illi essentiale, per accidens respicit proportionem, & sic non est justitia distributiva, quæ per se & essentiale respicit proportionem; licet per accidens aliquando etiam respiciat æqualitatem arithmeticam; v.g. quandò duobus cibis æqualis dignitatis in omnibus æquale tribuit præmium. Unde (inquit præfatus Auctor) in exercicio omnium virium inveniri potest proportio, sed per accidens; nam per se qualibet virtus solum respicit suum objectum; porro distinguuntur virtutes non per ea, quæ per accidens respiciunt; sed per suum objectum per se & essentiale; & ideo justitia distributiva est particularis virtus; quia per se & essentiale respicit proportionem; quod non convenit aliis virtutibus.

Sed contraria: distributiva justitia aliquando non versatur, nisi circa unam personam, & circa unam rem, illi soli tribuendam; ut cum vacat beneficium Ecclesiasticum, aut cathedralis, qualis res non potest inter plures distribui; sed solum potest uni digno conferri: adeoque non potest in talis boni communis collatione attendi proportio geometrica inter personam, & personam, rem, & rem personis distribuendam. Ita Smil. sup. Respondet autem Felix sup. in fine, quod ad justitiam distributivam sufficiat, ut una res uni derur præ aliis illam postulantibus. Quippe tali casu consideratur dignitas personæ, & datur beneficium ei, qui magis dignus est, adeoque respicitur proportio dignitatum ad rem illam, quæ distribuenda est.

67. Ut ut sit de hac distinctione inter justitiam commutativam, & distributivam, quæ incerta est, ut patet ex dictis; eā suppositā, dico cum Scoto 4. dict. 46. num. 4. eam simpliciter esse in Deo: Quia (inquit Scotus) simpliciter potest dare naturis perfectiones debitas, vel convenientes eis, secundum gradus perficiens. Hoc autem est proprium objectum seu officium justitiae di-

stributivæ: ergo Deus in tali distributione servat justitiam distributivam. Et confirmatur: quia hæc justitia est perfectio simpliciter, sive nullam dicit imperfectionem: ergo Deo est tribuenda, supposito, sicut dixi, quod in nobis sit distincta ab aliis virtutibus. Et sane hæc justitia commutativa probabiliter ponitur in Deo, ut existimo hancen satis ostensum, quando magis distributiva, quæ non arguit in Deo aliquid strictum jus? Dices: Deus, dando perfectiones rerum, non attendit ad alteram; v.g. ut tribuat equo suam perfectionem, quam alteram, quæso, respicit perfectionem? Nam si solus equus creatus fuisset, eandem habuisset perfectionem. Respondet Felix sup. num. 5. ubi tenet nostram sententiam cum Aliis, quoceitat; Respondet, inquam: Deus attendit ad naturas rerum, ut suas perfectiones distribuit; nam si v.g. Angelus habet duplo majorem perfectionem in sua entitate equo, illi duplo maiores perfectiones tribuit; nam omnia in pondere & mensura condidit. Unde communiter dicunt omnes DD. Deum distribuisse gratiam Angelis secundum perfectionem naturalem cuiusque; non quia Deus ad hoc tenetur; nam distributor & Princeps non tentatur stricto jure distribuere, sicut qui largiuntur justitia commutativa; solum Deus teneat ex condescensione voluntatis suæ, ut ait Scotus ex Anselm. Profol. cap. 10. & ita poterit facere, quod voluerit; nam illud erit justum. In Francia.

Accipe verba Scoti sup. num. 5. Sic ergo in genere tota illa definitio justitia eo modo, quo patet ad Deum pertinere, potest reduci ad duo membrorum, primò dicatur justitia rectificatio voluntatis in ordinis, ad condescensionem voluntatis divinae: alto modo redditum voluntatis in ordine ad exigentiam ejus, quod est in creatura, & ista distinctio potest haberi ab Ansel. Profol. 10. ubi loquens ad Deum dicit: Cum punis malos, justum est; quia illorum meritis congruit. Quantum ad secundum membrum, subdit statim: Cum parvis malis, justum est, non quia illorum meritis; sed quia tu voluntatis & bonitatis condescens est, quantum ad primum membrum. Et ibidem num. 12. inquit: Ad ordinatum dico, quod non simpliciter est debitor (Deus), nisi bonitatis suæ, ut diligat eam; creaturæ autem est debitor ex liberalitate sua, ut communicet ei, quod natura sua exigit; qua exigentia in eis ponitur quoddam justum, quasi secundarium objectum istius justitiae: tamen secundum veritatem, nihil est determinate justum & extra Deum, nisi secundum quid, scilicet cum hac modificatione, quantum est ex parte creature; sed simpliciter justum tantummodo est relatum ad primam justitiam; quia sicut illa actualiter voluntum à divina voluntate. Ita Doc. Subtilis.

Quæ cum ita sint, perficio in Conclus. & dieo: Justitia commutativa ex proprio obiecto, ac munere non repugnat esse formaliter, sed in Deo, stricta quidem, et forte non in omnī rigore, qualis est inter privatos homines, & communiter oritur ex contractibus, & aliis con-

Tertium
argumen-
tum.

Virumque
solviuntur à
Felice.

Responsio
Felice.

Solutio op-
pugnatur.

commutationibus. Addo cum Poncio sup. n. 38. quantum ad praxim, perinde prorsus esse, quomodo Deus obligetur ad danda, quæ promisit hominibus, bene operantibus; an ex justitia, an verò ex fidelite aut alia virtute: sufficiat enim abundè, quod teneatur illa dare, ita ut non possit non dare; sic enim certi erimus de rebus promissis, modò ponamus conditionem ex parte nostra requisitam. Et hoc sat est, ut invitetur ad illam conditionem ponendam: neque prorsùs appetet, quod magis aliquis debeat moveri ex eo, quod Deus teneatur dare viventibus, & morientibus benè vitam æternam ex justitia, quam si ex fidelite, aut ex quocumque alio capite ad id teneatur: neque enim, ut sup. adhuc noravi, plus vel minus habebit. Unde tota hæc difficultas inter meras specularivas collocanda est. Uit & ita: an in Deo sit justitia legalis, seu, ut Aliqui vocant, providentialis. Responso erit

CONCLUSIO III.

Non est in Deo justitia legalis seu providentialis.

Iustitia propriè dicta dividitur communiter in Generalem seu Legalem, & Specialem, tanquam in partes subjectivas. Generalis versatur circa debitum seu jus legale ac strictum reddendum Communitatì, ejus quispiam est pars. At verò justitia Specialis versatur circa debitum, seu jus legale ac strictum, privatæ persona reddendum. Et quidem si hoc jus privatæ respiciat, ut reddendum secundum æqualitatem arithmeticam, est justitia Commutativa; si autem secundum æqualitatem geometricam, est justitia Distributiva, ut patet ex Concl. p̄sæd. Et quidem ibi de justitia Speciali satis, arbitror, dictum; hic de Generali seu Legali pauca delibanda sunt. Certum est (inquit Smilis sup. num. 34.) illam ex sua specifica ratione à Deo removendam esse. Ratio est: quia species hujus justitiae sumitur ex debito partis ad totum; tenetur enim hæc justitia unumquodque membrum Reipub. procurare bonum commune, tanquam bonum totius corporis politici: at Deus non potest habere debitum partis ad totum. Probatur Minor: qui istud debitum est inferioris ad superiorum, ob quod maximè redditur per observanciam legum, quibus totum corpus politicum colligatur atque componitur; unde justitia Generalis, hoc debitum respiciens, etiam Legalis appellari solet. Est etiam debitum istud dependentis ab alio, quatenus membrum conservatur in toto corpore, & ejus communia bona participat. Denique; ratione hujus debitum tenetur pars suum proprium bonum postponere publico & communi bono totius Reipub. Deus autem non potest habere de-

bitum inferioris ad superiorem, nec debitum dependentia ab alio, nec potest suum bonum ulli alteri bono postponere, ut patet: ergo non potest habere debitum partis ad totum; ac proinde nec iustitiam Universalem, seu Legalem. Hactenùs Theodor. Igitur hæc iustitia sic descripta, & intellecta, de qua loquitur nostra Conclusio, includit in suo conceptu formalí, quod sit ad alterum, tanquam tupe-riorem, & quod respiciat jus communitatís, ut altius, & excellētius, quam proprium, quam important imperfectionem in Deo, qui neque habet superiorem, neque est aliud bonum excellentius Deo; ergo hæc iustitia non est ei tribuenda, ut cum Smilis docet Felix de Volunt. Dei cap. 7. diffic. 2. num. 4.

Unde (inquit hic Author) quandò Scotus 4. dist. 46. quest. 1. 8. Hic primò videndum, num. 3. ait: Prima istarum (iustitiarum) scilicet Legalis posset nisi in Deo, non loquitur de hac Legali iustitia; sed de illa, quæ quis quasi subditus tenetur concordare legi, & Legifatori; si verum sit, quod ante determinationem voluntatis Dei sit aliqua lex, cui ejus voluntas debeat concordare, quasi alteri, v.g. dictaminis, vel principio practico, v.g. Deus est diligendus, in quo sentu verum est, esse in Deo iustitiam Legalem. Hæc ille. Subserbo ipsa verba Scoti:

Si effet alia lex prior determinatione voluntatis sua, cui legi, & in hoc Legifatori, quasi alteri, voluntas sua recte concordaret. Et est quidem ista lex: Deus est diligendus: sed si non debet dici lex, sive Principium practicum legis, saltem est veritas practica precedens omnem determinationem voluntatis divina. Non ergo Scotus contrariaatur nostra Conclusioni, ut patet: nam hæc loquitur, ut dictum est, de ea iustitia, quam unumquodque membrum Reipub. tenetur procurare bonum commune, tanquam bonum totius corporis politici, etiam cum derrimento proprii sui boni.

Sed enim, dicit aliquis: justitia Legalis non tantum respicit debitum partis ad totum; sed etiam debitum Superioris seu Principis ad totum politicum, cui regendo & gubernando præstet. Unde iustitia Legalis dicitur in Principe esse principaliter, & architectonicè, tanquam in artifice bonarum legem ferendarum, & eorum, quæ late sunt, conservatore; in subditis verò minus principaliter, tanquam Principi ministrantibus, ad conservationem boni communis. At minimè dederet, sed diceret potius divinam perfectionem, quod tanquam Princeps & rector Universi, habeat debitum bene & convenienter illud gubernandi: ergo habet debitum iustitiae Legalis respectu totius Universi. Probatur Minor: nam si diceret imperfectionem, esset, quia sic necessitareatur Deus ad bonum & conveniens regimen Universi, quod repugnat diuinæ libertati. Sed hoc non obstat; nam foret necessitas non absoluta, sed perfectione hypothesis; nempe quod voluerit condere nem.

*Justitia
legalis non
videtur in-
volvere im-
perfectionem.*

Universum; hoc autem erat illi liberum; interim, polūtā eā hypothesis, indecens foret,

Pp 3 quod

quod Deus incongrue Universum gubernaret. Non quod aliquod debitum divinum ei adveniat ab extrinseco; sed ab intrinseco convenit, partim ex libera electione Dei, ut dictum est, partim ex summa rectitudine, & immutabilitate divina voluntatis. Unde PP. dicere solent, Deum non creature, sed sibi, seu bonitate sua debitorem esse ad benefaciendum creature, & ad gubernandam illam, juxta exigentiam ejus, & secundum leges a Deo constitutas.

73. Respondet Smising sup. num. 40. Primo, neg. Majorem: nam (inquit) ea ipsa obligatio Princeps ad bene gubernandum est obligatio partis ad totum, licet partis principalis. Deinde, negat Minorem; & ad ejus probationem Respondebit: non quidem generaliter repugnare divinae perfectioni aliquod debitum liberæ voluntate contractum, quo ex hypothesi talis liberæ voluntatis necessitatibus atri, repugnare tamen debitum justitiae legalis, ex propria & speciali ratione talis debiti; quia est debitum partis ad totum. Sie ille. Hinc num. 39. in terminis afferit: Deum non habere ullam debitum ad gubernandum ordinatum Universum, sed illam gubernationem esse opus mere beneficentia; adeoque, si inordinatè illud gubernaret, non facturum injuriam Universo, seu creature sua, immo nec aetorum indecenter contra suam beneficentiam; quia absoluè, & secluso pacto, aut promissione, nulla ratione obligatur ad benefaciendum creaturam: unde solùm ageret præter, non contra suam liberalitatem; quemadmodum, si nollet ullius creature miseriam sublevare, non ageret contra, sed præter suam misericordiam; intellectus enim Dei (inquit Felix sup. num. 5. in fine) non dictat, sic gubernandum esse Universum; sed posse sic gubernari; & voluntas potest eligere, quod voluerit.

Aliud apparet in nobis, qui aliquando obligamus ad benefaciendum alteri, etiam si alter jus non habeat ad beneficium; quia possumus obligari ratione, & lege; Deus non potest, nisi ex libera sua voluntate. Per hanc autem non potest se obligare ad gubernandum Universum ex debito justitiae legalis: quia hoc debitum in debitore imperfectionem supponit, non tantum, si hoc debitum consideretur in subditis, sed etiam in Principe admittatur: nam hoc non potest fundari proxime, nisi in ratione partis principalis, seu capitis Reipublicæ, cuius est in extera membra influere, atque ea regere. Porro capitis est commune bonum corporis respicere, tanquam majus suo proprio seu privato bono; adeoque, si opus sit, suum proprium bonum negligere ad procurandum bonum commune; in hac enim obligatione caput cum aliis membris convenit; prout etiam in illa, quod caput bonum totius corporis participat; adeoque reciprocè pendet a reli-

quis membris. Jam autem Deus non potest bonum Universi, tanquam majus diviti bono, respicere; nec illud, neglecto isto, procurare; nec a corpore Universi quidquam boni participare: ergo non potest etiam liberæ voluntate ad officium capitis Universi se obligare; ac proinde nec debitum justitiae legalis, si quod in Princepe intelligi potest, contrahere. Ita discutit Smising sup.

Quid ergo ad Patres, qui haec virtutem perfectè regendi Universum, simpliciter justitiam vocant? D. Dionysius de Divinis nominis, cap. 8. sic ait: *Divina justitia omnia disponit & determinat, omniisque non confusa inter se, nec permixta custodiens iis, que sunt, omnibus quod sunt, cuique accommodatum est, tribuit pro ea, quæ sunt, unumquodque eorum, quæ sunt, attingit dignitas, Et eodem cap. Oportet videre, in hoc veram Dei esse justitiam, quod omnibus tribuit propria, secundum uniuscujusque existentium dignitatem, & uniuscujusque naturam in proprio salvat ordinem & virtute. Item Tertullian. lib. 2. contra Marcionem cap. 11. Bonitas (inquit) Dei opera est mundum, justitia Dei modulata est. Similia habent alii Patres, & consonant Scriptura faceta Sap. 11. vers. 21. ubi de Deo ait: *Omnia in mensura, & numero, & pondere dispositi sunt. Ac de aeterna Sapientia dicitur eodem lib. cap. 8. in principio: Atingit ergo a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Hoc autem non videtur posse pertinere ad aliam virtutem, quam justitiam Legalem, aut providentiale. Responderet Smising sup. num. 40. quod Patres quidam dicunt, Deum debere sua bonitati, quod convenienter omnia disponat, negativè exponentum esse; ut seruos servit, Deum non alteri debere, quod illi beneficat; sed id facere ex sua bonitate tantum licet absque debito positivo, etiam erga seipsum. Quandò autem dicunt, justitiam appetere in tali rerum dispositione, loquuntur de justitia largè sumpta, prout quamcumque decentiam virtutis importat, eam præseruit, quæ mensuras rerum, & proportiones respicit; & ipsam Dei beneficentiam, quatenus in proportione, & mensura omnia disponit, justitiam nominarunt, licet hanc mensuram & proportionem respicere non sit specifica ratio virtutis. Sie ille.**

Rogas: Ad quam ergo virtutem spectat? nam honestum est omnia disponere juxta exigentiam eujustique rei, id est, capacitem, seu innatum appetitum, ad ea recipienda, sine quibus non est perfecta in suo ordine: hoc, inquam, est honestum, ut Omnes satentur; si ergo non spectet ad justitiam Legalem vel providentialem, ad quam aliam virtutem? Responderet Smising sup. num. 38. Explite istam capacitem, secluso alio jure, est opus amerciarum liberalitatis. Probatur (inquit) nam illi amerciarum liberalitas respicit subjectum capax beneficii, adeoque innato quadam appetitu, quasi extensa beneficium; & quod hoc beneficium

Deus non
debet Uni-
versum or-
dinare gu-
bernare.

74.
An Deus
possit se
obligare ad
sic gu-
bernandum ex
justitia le-
gali.

Et tale, ut sine illo subiectum non sit perfectum in suo ordine, est materiale & impertinens ad specificandam virtutem, per quam bene sit alteri; nam etiam justitia propriè dicta potest inclinare ad tribuendum alteri id, sine quo non est perfectus in suo ordine; nec tamen hæc justitia est alia ab illa, que tribuit alteri id, sine quo bene potest esse perfectus in suo ordine; quia justitia formalis motivum non est res, quæ alteri redditum; nec modus, quo alteri res illa utilis est; sed motivum formale est jus, quod alteri sibi vendicat ad talem rem, vel in tali re, quod ius potest esse ejusdem rationis respectu rei, quæ potest alteri carere, & rei, quæ non potest carere absque imperfectione; v.g. ius, quod habet dives ad mille, quibus carere non potest, est ejusdem rationis cum jure, quod habet ad centum ex istis millibus, quibus carere potest.

Eodem igitur modo, virtus liberalitatis, inclinans ad benefaciendum alteri in iis, ad quæ speciale & strictum jus non habet, sed capacitate solùm, pro formali motivo non habet rem seu beneficium, quod alteri præstat, nec modum, quo alteri beneficio indiget; sed præcisè honestatem liberalis distributionis bonorum suorum in alterum. Sive ergo bonus alteri volitum sit ei utile, tanquam necessarium ad ejus perfectionem in suo ordine, sive tanquam non necessarium, sed tanquam pertinens ad quandam perfectionis abundantiam, non variatur formale objectum virtutis inclinantis ad benefaciendum alteri in iis, ad quæ speciale & strictum jus non habet, sed capacitate solùm; adeoque nec speciale requirit virtutem à liberalitate distinctam. Nec refert: quod hæc virtus in necessariis attendat certam mensuram, nempè ut tribuat tantum, quanto indigerat alter, sive seorsim spectatus, sive ut sit bene ordinatus ad bonum commune aliquius Universitatis; in qua commensuratio videatur formam justitiae imitari: nam hoc est commune misericordiæ (quam nemo justitiam, etiam largè sumptam, appellaverit) quod in miseria constituta, secundum mensuram sue indigentia, tribuere possit. Huiusque Theodor. quem sequitur Felix super. num. 6, dicens, sic gubernare, esse ex virtute liberalitatis; nam (inquit) capacitas rerum, ut sic gubernentur, non est jus; sicut misericordia est tribuere misero juxta mensuram sua miseriae; & tamen nullus dicet, pauperem habere jus, ut illius misereantur alii.

Et num. 7. Probat, non dari in Deo justitiam providentiam; quia si Deus non concurrat cum igne ad calefaciendum, nec humanitat Christi tribuar gratiam habitualem &c. contra nullum debitum justitia agit propriè, cum ista solùm habeant capacitatem & exigentiam ad suas perfectiones: ergo

quando Deus eas tribuit illis, ex liberalitate facit, non ex aliqua justitia propria. Et ratio à priori est ex Aristotele 5. Ethic. cap. 1. & 2. priori, ex ubi docet, virtutam justitiae debere esse inter duas personas rationales, inter quas sit etiam communis materia: quare qui pratum justum offert pro equo, non servat justitiam erga equum; sed erga Dominum equi: ergo Deus, gubernans Universum juxta exigentiam ejus, non servat justitiam. Haec tenet Felix; sed meo judicio, salvo meliori, non adeò feliciter. Etenim difficit. 3. num. 5. Probat, in An obatio sit efficax.

Deo dari justitiam distributivam, idque distingtam à communitativa; quia, ut Conclus. prædict. audivimus, Deus omnibus naturis distribuit perfectiones sibi proportionatas & debitas secundum gradus suos. Et in fine dicti num. ait: Deum ad hoc teneri, non ex stricto jure; sed solùm ex condescensione voluntatis sue. Quero jam ego; in quo distinguuntur hæc justitia distributiva à justitia providentiali, quam præfatus Author negat esse in Deo? Expectabo responsionem à Doctoribus. Et sane quod attingit dictam rationem à priori, hæc non est generalis; nam etiam creature rationales suas exigunt perfections, ergo saltem in illis distribuendis poterit esse justitia providentialis. Melius ergo, consequenter loquendo, videtur negari in Deo justitia distributiva, ita eam explicando, sicut hic Author explicat. Tu cogita, an recte judicem, & translati tecum ad aliam justitiam, quæ dicitur punitiva, pro qua instituitur.

CONCLVSIO IV.

Deus justè punit peccatorem;
sed & cum parcit,
justum est,

Did est, Deum punire peccatorēm; 79.
quod in miseria constituta, secundum mensuram sue indigentia, tribuere possit. Huiusque Theodor. quem sequitur Felix super. num. 6, dicens, sic gubernare, esse ex virtute liberalitatis; nam (inquit) capacitas rerum, ut sic gubernentur, non est jus; sicut misericordia est tribuere misero juxta mensuram sua miseriae; & tamen nullus dicet, pauperem habere jus, ut illius misereantur alii.

Et num. 7. Probat, non dari in Deo justitiam providentiam; quia si Deus non concurrat cum igne ad calefaciendum, nec humanitat Christi tribuar gratiam habitualem &c. contra nullum debitum justitia agit propriè, cum ista solùm habeant capacitatem & exigentiam ad suas perfectiones: ergo

Deus vin-
commissum, juxta illud Rom. 12. v. 19. dicat pecca-

Mibi vindicta;

ego retribuam, dicit Dominus. sum.

Et alia innumeræ Scripturæ possent ad idem

propositum adduci; sed non est opera pre-

tium, cum nemo de eo dubiter: sed solùm

disputatur inter Theologos, ex qua virtute

Deus puniat. Smising (up. num. 77. ait: Vin-

dicatio non est specialis virtutis actus,

sed actus spe-

cialis vir-

tutis,

Negat Smi-

sing.

An vindicatio sit

actus spe-

cialis vir-

tutis,

Negat Smi-

sing.

ut

Putat esse ut in se, vel altero tueatur bonum privatum alicujus specialis virtutis, alioqui impediendum, vel auferendum; hie actus pertinebit ad illam virtutem, cuius defensio suscipitur:

cum ejusdem virtutis sit actus, velle bonum honestum, & velle malum oppositum destruere, juxta Scot. 4. dist. 14. §. De secunda significazione, num. 11. Quid si respiciat bonum commune? Sie (inquit praefatus Auctor) est actus justitiae legalis sive in Principe, per sententiam puniente delicta, sive tam in Principe, quam in privato civi per executionem poenae Rempublicana ab hostibus vindicante. Seclusa autem obligatione tuendi bonum aliquod ex dictis, non solidum non est virtutis se vindicare, sed etiam vitii; nimisrum iniuriae oppositorum charitati proximi, vel crudelitatis oppositorum elementiae, quemadmodum contra est virtutis charitatis, vel elementiae proximo injuriam illatam condonare, nisi aliunde, quam ratione mali illati, obligemur nos vel proximum, vel Rempub. vindicare. Hæc est opinatio Theodori:

Sed non placet Felici, intelligendo eam de actu elicito, sive Smiling intelligit. Quid ergo? Dicit, punitionem esse actum elicium justitiae commutativa, sup. de Voluntate Dei cap. 7. dist. 4. num. 2. & putat esse sententiam Scoti 4. dist. 46. quæst. 1. §. Ad propositum, num. 4. ubi si ait: Commutativa (justitia) propriè respicit punitionem, & præmiationem, ut scilicet pro meritis, quasi commutando, reddantur præmia, & pro peccatis supplicia. Probatur (inquit) nam proprium est justitiae commutativa, servare æqualitatem; sed in punitione servatur æqualitas poena ad culpam, Apocal. 18. v. 7. Quantum glorificavit se & in delictis suis, tantum date ei tormentum & luctum. Ergo est justitia commutativa. Secundum probatur; nam non est justitia distributiva; quia Deus, ut puniat, non respicit proportionem geometricam; sed solum quantitatrem peccati commissi; ergo non puniat ex justitia distributiva. Sie ille. Ergo ex justitia commutativa: negatur, inquis, Consequentia: nam Scotus 4. dist. 14. quæst. 2. §. In ista questione, num. 8. ex dictis à te illa quæstione infert: Est ergo iste actus justitiae punitive, qua distinguuntur contra justitiam commutativam, & etiam contra amicitiam.

Respondet Felix sup. num. 3. solum velle, non esse sicut nostram justitiam commutativam, sed nobiliorem. Nam sequitur immediate post: Et forte iste actus est nobilior inter omnes actus justitiae in communis, excepto acto præmiationis; quia ille est proprius Legislatori, & nulli alii conveniens, nisi ex commissione à jude, quasi vice ejus. Alii autem actus commutationis, amicitia & huiusmodi, possunt convenire regulariter quibuscumque personis; actus autem, qui excellenter persona est proprius, ceteris paribus, est excellentior. Sed adhuc actus præmianti excellentior est; quia cum ista excellentia communis utroque,

scilicet quid solum Principi convenit, præmiantur utrumque extremum nobilius, & scilicet maius, pro quo fit, & præmium, quod conferunt, & personam meritam, cui conferunt, qua excellunt personam, culpam, & personam ream, cui pena infligitur. Et forte, propter hanc excellentiam præmiationis, & punitionis, Scotus dicit aliquis, primo loco citato vocavit ea, quasi commutationem; non autem (ut Smiling vult sup. num. 78.) ad significandum, quid punitio propriè non esset actus justitiae commutativa; sed quādam imitatione & similitudine. Nec video ego, quare hic Auctor illam particulam, Quasi, accommodet soli punitioni, cum Scotus expressissimè loquatur etiā de præmiatione.

Fateor, agit Scotus in illa quæstione de Justitia largè sumpta; nam inquit in principio num. 2. Rationem generalissimam justitiae punitionis voluntatis, Anselm. de Veritate cap. 11. quod justitia est rebūto voluntatis proper se servata: Sed nego, quid totà illa quæstione, contra Smiling sup. Etenim immediatè subdit. Hæc ratio specificatur per justitiam, secundum quod de ea tractat Aristoteles s. Ethic. Nunquid & Aristoteles toto illo libro solum tractat de justitia largè sumpta? Claram est, quid non. Unde sequitur apud Scotum: Qui (Aristoteles) addidit ultra hanc rationem hoc, quod est esse ad alterum. Planè, inquis; sed hoc, quod est esse ad alterum, est tantum justitia largè sumpta, de qua loquitur Scotus 4. dist. 14. quæst. 2. sup. cit. num. 5. in fine dicens: Ergo ista justitia, cuius natus est esse iste actus (vindicandi) continetur sub justitia, prout in generali dicitur justitia, omnis virtus ordinativa ad alterum, vel quasi ad alterum. Proorsù continetur: ergo punitio solum est justitia largè sumpta, nego pro consequentiā. Interrogo siquidem, justitia commutativa continetur sub generali illa ratione justitiae? Quis sanx mentis potest dubitare. Num recte inde inferitur: ergo commutatio tantum est justitia largè dicta? Nemo non videt, si tamen habeat oculos ad videndum apertos, Sequam illam nihil vide. Sicut ergo, eo non obstante, justitia commutativa est vera species justitiae propriæ dictæ, qua ultra hoc, quid sit ad alterum, respicit æqualitatem; pari ratione, dicit aliquis, justitia vindicativa poterit esse vera species justitiae propriæ dictæ; quia & ipsa respicit æqualitatem, non proportionis geometricæ, sed (inquit Felix sup. num. 2. in fine) solum quantitatrem peccati commissi: ergo non puniat Deus ex justitia distributiva, sed commutativa. Ita argumentatur Francise. Mibi certum est, Scotum locis citatis, non tantum loqui de justitia in generali, prout est virtus ad alterum; sed etiam in speciali, ut est virtus redens alteri æquale. Neque Smiling negare potest, Scotum dist. 14. q. 2. distinguere justitiam punitive ab amicitia, tametsi hæc quoque sub generali illa ratione justitiae comprehendatur.

Audie

80.
Oppositum
debet Felici,
& pro se
citas Scoti-
tum.

Probat
esse actum
justitiae
commutati-
ve.

Explicit
Scotum, qui
videatur op-
positum di-
cere.

Præmio-
tum est excel-
lentior pu-
nitio.

Audite ipsum per se loquentem num. 6. in principio: Vtterior inquisitio est: Sub iustitia continetur amicitia, loquendo de iustitia in communi; quia amicitia est virtus ad alterum 8. & 9. Et hie. Nunquid igitur actus iste paenitendi, vel panendi, est actus amicitia? Videtur, quod sic; quia amicitia est actus reconciliandi amico; talis est iste. Item amicitia est, corrigerre amicum, ut si dignus amari, illo, quod repugnat honesta amicitia, exilio: istud vindicare, est corrigerre amicum, ut sit dignus amabilis: ergo &c. Probatio Minoris: quia si tantum panitur, ut vindicetur, vel ut vindicans satietur, crudelitas est: ergo non est secundum rectam rationem vindicta, nisi ut ille, in quem vindicatur, corrigatur: sed hac est amicitia: ergo &c. Confirmatur per Philosophum 2. Rhet. cap. 12. ubi vult, quod differt correctio a punitione stricta accepta, in hoc, quod correctio sit correctio gratia, ut scilicet amendetur: punitus autem sit puniens gratia, ut satietur. Secundum videtur esse omnino crudelitas, & hoc tam in ministerio, quam in iudice: quia propter eundem finem, debet minister exequi, propter quem fert judex sententiam; quia finis eius debet esse finis moventis ipsam; & per consequens, quod est crudelitas in uno, & in alio. Ita Scotus pro opinione, que ait, vindicationem esse actum amicitiae, & non specialis alienius virtutis. Sed nunquid huic opinioni Scotus subscrifit? Nequaquam; sed in terminis eam rejicit, & solvit eius argumenta, jam proposita.

Sie quippe ait num. 7. Respondeo; vindicare, etiam quando est actus ordinatus, non est actus amicitia ad illum, in quem vindicatur; sed qui vindicta propriè respicit correspondentiam pena ad culpam secundum legem, licet non committatur correcio ipsius paniti. Vnde & quandoque iusta vindicta sit, exterminare reum; & pati, quod non corrigit: nec tamen crudelitas est, ut procedat secunda objectio; quia finis iustus proximus est conservatio legis, & anterior finis ille, qui est finis legis. Finis autem legis posita ab homine, legem ferente, non est ipse Legislator, vel bonum ejus, sed bonum commune: proper illum ergo finem est lex & observatio ejus; & ita rationabilius est vindicta, in quantum est ad istam finem, quam si esset ad bonum privatum persona private. In proposito autem posset dici similiiter; quod lex divina est propter bonum commune hominum, quibus data est, & punitus cunctaque contra legem peccantis: & hoc secundum est propter observationem legis, & anterior propter bonum commune illorum, quibus data est lex; tandem vero propter ipsum Legislatorum. Et hoc ideo hic; non autem in lege posita ab homine, quia hic bonum Legislatoris est simpliciter melius bono communis, non autem ibi. Autem amicitia, qui imperaret aliquam punitionem amati, ut amati, non imperaret illum, nisi praeceperit propter correctionem amati: & licet illa esset via corrigiendi, tamen si alia esset via facilius corrigiendi, amicitia, ut amicitia, magis imperaret aliam viam. Per hoc patet ad instan-

tiam primam; quia si per paenitentiam reconciliatur quis Deo; tamen Deus non vindicat principalius de illo, ut reconciliet ipsum sibi, vocando instantiam. reconciliationem reductionem in amicitiam pristinam: sed ut reconciliatus immunis a pena debita habeatur, soluta jam paena illa, quam vindicans requiri solvi per se propter correspondentiam praemissam ad culpam secundum legem. Confimitur Ad secundam. Dico enim, quod vindicare non est principaliter propter correctionem puniti, licet quandoque illa correctio sequatur: sed est per se, ut ordinetur culpa per penam, & ut observeatur lex punitiva, in quam transgressum est. Et cuncti dicuntur, hoc esse crudelitatis: patet, quod non: quia ulterior finis est bonum commune: sed crudale est, siflare in fine alio, quam communi, vel quam in fine ultimo. Ad confir. de 1. Rhetor dico, quod corrigens corrigit gratia correcti; sed vindicans, non gratia correcti per se, nec gratia sui ipsius: sed gratia legis, & ultius gratia boni communis, & tunc gratia sui, si est ipse finis legis, ut est in proposito. Hucusque Doct. Subtilis.

Quæ latius volui referre, quia optimè explicitant rationem per se seu essentialiem vindicationis seu punitionis, quæ consistit in eo, quod reddit poenam æqualem pro culpa commissa, & hæc vindicatio in Deo est; vocetur iustitia commutativa, distributiva, legalis, aut alio quocumque nomine, parum refert ad praxim, ut clarum est. Et pro veritate nostræ Conclus. sufficit, ut sit iustitia, largè eam accipiendo, cuius actus, licet possit à diversis virtutibus imperari, ut benè probat discursus Smiling suprà, elicitivè tamen spectet ad aliquam particularem virtutem. Respondeo (Inquit Felix suprà) concedendo, punire posse teſt effe omniū virtutum ex fine extrinseco, & nūm vir- tuum im- imperativè; tamen ex objecto suo, quod per se, vindicationis.

Secundum.

Punire posse (Inquit Felix suprà) concedendo, punire posse teſt effe omniū virtutum ex fine extrinseco, & nūm vir- tuum im- imperativè; tamen ex objecto suo, quod per se, vindicationis.

Disparitas inter punitionem, & præmissio- nem; pro- batur I.

Secundum.

Responſio ad primū.

Ad

Qq

Ad secundum
dum.

Ad secundum dicit idem Auctor: quod sicut præmium & pena sunt opposita, ita ordo in procedendo est inversus; nam in merente est jus ad præmium, & in peccante est debitum dandi præmium: at vero in peccatore est debitum solvendi penam, & in Deo est jus puniendo peccatorem, & cum panis ad æqualitatem, tenetur ex justitia punire. Sic ille.

86.
An Deus
posse jn
parcere.

Probatur
quod sic, ex
Scoto.

Item ex D.
Ansel.

87.
Non est
promissio de
prout voluerit, qua^r dispensatio justa erit, ut
advertiscatur ibidem nu. 5. ubi lego sequentia
verba: Sic ergo in genere, tota illa distinctio ju-
stitia ex modo, quo potest ad Deum pertinere, potest
reduciri ad duo membra; ut primo dicatur justitia,
rectitudo voluntatis in ordine ad condecoriam vol-
lantis divinae: alio modo, rectitudo voluntatis in
ordine ad exigentiam eius, quod est in creatura. Et
illa distinctio potest haberi ab Ansel. Prof. 11. 10.
ubi loquens ad Deum dicit: Cum punis malos,
justum est, quia illorum meritis congruit:
quantum ad secundum membrum, subdit statim:
Cum pareis malis, justum est, non quia illorum
meritis, sed quia tuæ voluntati & bonitati con-
decens est, quantum ad primum membrum. Et
tanta est illorum membrorum distinctio, quod Deus
contra primam justitiam operari non potest, nec
preter eam; sed propter justitiam secundam potest
operari, licet non universaliter; quia non potest
damnare justum vel beatum; utique propter
promotionem beatitudinis, quae, secundum Multos, obligat Deum ex stricta justitia; haec
autem promissio non est in punitione, ut dic-
tum est; sed comminatio: & ideo posset
peccatorem salvare. Nec solus Deus potest
justè parcere malis; sed etiam aliquando homines.
Audite Scotum supra num. 11. Ad
tertium dico, quod sicut in istis politis, Legislator
respicit in se simpliciter justum, quod est justum
boni publici: secundum quid autem respicit alia
justa partialia, semper quidem in proportione ad
hoc justum; & ideo in quibusdam casibus justum
est, non servare leges justas respicientes aliqua
justa partialia; quando scilicet observatio earum
vergeret in detrimentum justi publici, scilicet bene
esse Reipublica: ita Deus simpliciter determinatur
ad justum publicum communitalis, non ut com-

Homines
possunt al-
iquando ju-
stè parcere
malis.
Scotus.

munitate aggregationis, sicut in civitate; sed com-
munitate eminentis continentia, quod est iustum
concedens bonitatem suam. Omne autem aliud ju-
stum est particolare, & nunc hoc iustum, nancil-
lud iustum, secundum quod ordinatur vel conveniens
huius iusto.

Dico ergo; quod potest velle Petrum damnari,
& iustum velle (intellige iusta Hiquænum in suo Do-
Comment. ad illum locum num. 73. de damna-
tione, supposito peccato Petri, proprio, in
aut originali, vel etiam de damnatione, ut ea
actus potestatis damnativæ, & non justitiae,
quatenus Petrum non eligetur ad gloriam)
quia illud particolare iustum, Petrum salvare, non
necessarium requiri ad iustum publicum, quia
oppositum ejus potest ordinari ad illum idem, sibi
cet ad concedendum divina bonitatis. Est enim il-
lud (bonum publicum) finis quod (vel quo)
nullum ens ad finem determinatè necessarium
requiriens. Intellige, seclusa gratuità promis-
sione Dei, quâ usque in finem benè operati-
bus promisit vitam æternam, ut patet ex ante-
dictis.

Rogat aliquis: an ergo justitia in Deo non
sit formaliter distincta à voluntate, instar ali-
orum virtutum moralium? Respondeat Felix
suprà: Licet alii habitus virtutum moralium
sint in Deo formaliter distincti à voluntate;
non tamen justitia: nam cum habitus natura-
liter inclinat in suos actus, v. g. habitus iusti-
tiae vindicativa ad vindicandum, si Deus
non vindicat, quod efficere potest, ut dixi, ef-
ficier contra justitiam, quod non est dicen-
dum; ergo ne hoc faceamus, dicamus, in Deo
habitum justitiae esse ipsam voluntatem. Sie-
lle. Sed ita probatio non placet: nam iustitia
vindicativa non inclinat ad vindicandum in
quocumque easu; sed tunc solum inclinat,
quando bonum commune, vel alia rationabilis
causa contrarium non exigit vel permittit. Alio-
modo, quia neque in homine dabitur justitia distincta
ab ejus voluntate, cum, ut dictum est, etiam
homo aliquando possit justè non vindicare, sed
parcere malis, scilicet quando justa ratio subest.
Ergo propter dictam probationem Felicis non
est neganda in Deo justitia formaliter distin-
cta à voluntate: sed idem potius; quia, ut audi-
vimus sup. ex Ansel. quod Deus vult, justum
est, & non iustum, quod non vult; hoc autem
in homine non habet locum, ut liquido con-
stat, cum multa iusta, & injustè possit velle,
& multa iusta possit non velle. Ergo Cum par-
cit Deus, justum est, ut habet ultima pars Con-
clus. nam Deus iustus sequitur esse; cum vero
parcit homo, aliquando justum est; fieri-
men potest, ut non sit justum, cum homo non
sit essentialiter justus; sed habeat voluntatem
obliquabilè & peccabilem. Si inferas: ergo cum De-
us puniat, non operatur ex debito legali; quam de-
hoc necessitat; sed solum ex debito morali; qui
deens est, ut fontes puniantur; ergo non puniat
ex justitia stricta. Respondent Aliqui: quod
licet Deus, ut supremus Dominus, possit re-
mittere penas peccatoribus, non puniendo;

tamen

tamen ut iudex, & ut legem promulgavit adversus peccatores, tenetur illos punire, ita ut, si non puniat, sit injustus & probant ex Ps. 49. v. 21. Existimasti inique, quod ero tui similis. Sed hoc valde displaceat (inquit Felix sup. num. 5.) nam Deus cuius vult misereatur, & quem vult in-
dat, Rom. 9. v. 18. Rursus: nihil est, quod Deum obliget, ut puniat. Denique: sicut Deus circa condignum punit ex misericordia; ita ex eadem virtute poterit non punire. Proprius quod dico, quod Deus ex debito legali pu-
nit, ut obseretur lex, & propter bonum com-
mune illorum, quibus data est lex, & propter ipsius Deum Legislatorem, qui ex sua voluntate, que est ipsa justitia, punit, si vult, vel par-
et, si ei placet. Ita Frane. Tu cogita, an plenè
faustiatur proposita difficultati.

90. Refutat unum argumentum, quod Aliqui mo-
vent, dicens: Iustitia vindicativa necessari-
am porat remotionem damni illati, & injuria
compensationem: sed Deus nihil damni pati-
potest ab hominibus: ergo in Deo non est ju-
stitia vindicativa. Respondet Felix sup. quod
in bonis extrahit, scilicet honoris, & obe-
dientiae, potest Deus pati damnum ab ho-
minibus, & ita poterit Deus removere hoc dam-
num poniendo. Secundū responderet eum S.
Tho. 1.2.9.47. a.1. ad 1. quod sufficit, ut no-
mentum sit aliqui, qui sit sub providentia Dei,
cum peccatum sit contemptus & injuria Deo
facta. Sic ille. Hæc sunt verba D. Tho. Dicen-
dam, quod ira non dicitur in Deo secundum pa-
sionem animi, sed secundum judicium justitiae, prout
vult vindicā facere de peccato: peccator enim
peccando Deum nibil nocere effectivè potest: tamen
ex parte sua duplicitate contra Deum agit. Primi-
us in quantum cum in suis mandatis contem-
nit. Secundo, in quantum documentum aliquod in-
fert alii, vel sibi, vel alteri: quod ad Deum perti-
net, prout ille, cui documentum insertur, sub Dei
providentia, & tutela continetur.

91. Itaque, ut fieri imponamus huius contro-
vertie, quæ etiam est mērē speculativa, & ad
proximam porsus impertinens; sufficit ad aver-
tendum hominem à peccato, ut sciat, Deum
quocunq; etiam minimum, sive sit injuria
stictè dicta respectu ejus, sive non, posse puni-
re, & de facto punire, nisi ex divina sua mis-
ericordia ponam vel ex toto, vel ex parte re-
mittat, prout ei placuerit; nec aliud inten-
dit nostra Conclusio, quæ proinde verissi-
ma est; quidquid sit de formalī ratione justitiae
vindicativa, an scilicet hæc virtus distincta sit,
vel non distincta ab aliis virtutibus; utrum ap-
pellanda sit justitia commutativa, vel legalis.
Elige quod placet. Progredior ego ad virtu-
tes, quæ communiter habentur partes poten-
tiales justitiae, propter similitudinem, quam
cum justitia propriè dicta habent, quatenus
sunt ad alterum, tamen à propria ejus ratione
deficient, vel quia non respiciunt æquale, vel
quia non respiciunt debitum legale, ad quod
reddendum quis lege astringitur, sed tantum
morale, ad quod reddendum quis obligatur so-

lùm ex honestate virtutis. Porro de his parti-
bus potentialibus seu potestativis quæritur
impræsentiarum; an sp̄ctatis earum propriis
officiis, & objectis, repugnant inesse voluntati
divinit. Accipe responsionem:

CONCLVSIO V.

Non sunt in Deo Religio, Pietas,
Observantia, Gratitudo: secundus
Fidelitas, Misericordia, Libera-
litas, & Magnificentia.

Sicut statim dixi, duplicitate deficiunt aliquæ
virtutes, quæ tamen sunt ad alterum, à
propria ratione justitiae, minorum, vel quia non
respiciunt æquale, vel quia non respiciunt de-
bitum legale, sed morale tantum. Prioris ge-
neris sunt Religio, Pietas, & Observantia;
nam Religio versatur circa jus reddendum Deo;
Pietas circa jus reddendum parentibus ac pa-
tria; Observantia autem circa jus reddendum
Superioribus: porro Deo, parentibus, ac pa-
tria, & Superioribus non potest jus suum red-
di ad æqualitatem, ut est communis sententia.
Posterioris generis sunt Veritas seu Fidelitas,
Gratitudo, & Vindicatio, quæ ita pertinent ad
morum honestatem, ut absque illis ea servari
nequeat. Item Liberalitas, Magnificentia, A-
miticia, Charitas, Affabilitas, Eutrapelia, Mi-
sericordia, quæ solum pertinent ad perfectio-
rem morum honestatem, ita ut sine illis ea
possit servari. Ita communiter DD. qui tamen
inter se discrepant circa existentiam earum in
Deo, ut patebit ex dicendis.

92. **E**nimvero nonnulli ponunt in Deo Grati-
tudinem, quam prima pars nostræ Conclus. ab
eo excludit. Inveniuntur etiam, qui à Deo
excludunt Magnificentiam, quam secunda pars
nostræ Conclus. in eo ponit. Rogat aliquis:
ecce ratio excludendi à Deo Gratitudinem?
Jam ediffero. Religio inclinat ad debitum
cultum exhibendum alteri, tanquam primo
principio, & supremo Domino omnium re-
rum; Pietas ad exhibendum honorem & ob-
sequium alteri, tanquam secundario principio
illius, qui exhibet honorem & obsequium;
quæ principia sunt parentes, patria, & ad il-
los reducuntur affines ac sanguine juncti; Ob-
servantia (eius partes sunt dulia & obedientia)
ad exhibendum honorem & obsequium alteri
ratione dignitatis, & eminentiæ supra eum, qui
exhibet honorem, & obsequium; denique
Gratitudo ad referendam gratiam pro bene-
ficiis ab alio acceptis: at Deus non potest
inclinari ad alterum, tanquam primum aut
secundarium principium Dei, vel tanquam
Superiorem Deo, aut talem, à quo Deus
beneficium accepit; hoc liquidem est contra
rationem enī supraem & independentis,
ut patet: ergo in illo non est formalitatem

Partes po-
temiales
justitiae sunt
in dupli-
citate.
Prioris ge-
neris.

Posterioris
generis.

Aliqui po-
nunt in
Deo grati-
tudinem.

Ratio eam
à Deo ex-
cludendi.

Smifing;

Reli-

Religio, Pietas, Observantia, Gratitudo, spectatis harum virtutum propriis officiis, & objectis. Ita probat primam partem nostram Conclus. Simil. sup. n. 80. Brevius probatur: quia omnes haec virtutes respiciunt alterum, ut superiore vel excellentiorem: Deus autem non habet superiore aut excellentiorem. Nec obstat; quod beneficium possit fieri aequali; nam quantum respicit benefactorem, superiore respicit: etenim, qui beneficium suscepit, hoc ipso efficitur quasi inferior. Hinc D. Tho. 2.2. q. 106. a. 3. in corpore: Benefactor (inquit) in quantum hujusmodi, debetur honor & reverentia, sed quod habet rationem principii. Si rationem principii, ergo & rationem superioris. Quid miramur? Beneficium est pura gratia, sive aliquid planè alteri indebitum, quo ipse aliquo modo indigeret; ergo benefactor aliquo modo est principium, & per consequens superior.

Sed nunquid nostra opera sunt aliquid planè indebitum Deo, quo ipse aliquo modo indigeret?

Opera nostra non sunt aliquid planè indebitum Deo.

Audi Psal. 15. v. 2. Dixi Domino, Dominus meus es tu, quoniam honorum meorum non eges. Scie ergo dixit Apostolus Rom. 11. vers. 35. Quis prior dedit illi, & retribuet ei?

Se felicit ex gratitudine? Dices: ille, qui efficit opera supererogationis, seu consilii.

Sic enim servus potest efficiere aliqua opera supererogationis,

qua Domini ex gratitudine teneatur praemiari:

qui idem similiiter Deus opera consilii

Respondeo: opera consilii non esse beneficium,

ut patet ex descriptione ejus, statim adducata;

sed obsequium, & servitium, multis titulis

Deo debitum; utputa, titulo creationis, gubernationis, gratitudinis &c.

Et quamvis Deus haud stricto praecepto ea opera a nobis exigat; posset tamen exigere, si veller. Unde ex eadem

virtute Deus praemiat opera praecepta, &

consilii. Porro disparitas inter servum & Dominum, & inter hominem & Deum, est;

quod servus, quod homo, sit aequalis Domino;

aque idem non sunt sub ejus dominio vita, &

membra servi, neque omnes actiones;

sed ille tantum, que sunt proportionatae humano

servitio; at vero homo est servus Dei quoad

omnia. Et sane opera praecepta non praemiantur ex gratitudine, colligitur aperte ex illo Lue. 17.

v. 9. & 10. Nunquid gratiam habet servo illi, quia

ex gratitudine.

Cum feceritis omnia, que praecepta sunt vobis, dicite:

Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. Igitur in Deo non est gratitudo; sed omnia opera meritoria de condigno, sive praecepta, sive consilii, praemiantur ex iustitia, ut ante dictum est.

Fateor, reponit quispiam, in Deo absolutè spectato: at vero quatenus una persona divina procedit ab alia, vel quatenus procedit ad aliud; adeoque una persona mittitur ab alia, quidni possit aliam respicere, ut primum principium sui esse, & ut principium proximum, & ut dignorem, & ut beneficium aliquus fabri præstiti auctorem; argue adeo ad illam inclinari per virtutem Religionis, Pietatis, Obser-

vantia, Gratitudinis & V. G. Pater æternus est principium Filii, & prius illo prioritate originis; & Pater & Filius respectu Spiritus sancti: & Pater & Filius sunt digniores Spiritu sancto; liquidem secundi, Spiritus sanctus non; propter quod Nazian. Orat. 4. de Theologia, vocat Patrem maiorem Filio, etiam secundum divinitatem, in quo sensu intelligit illud, Joan. 14. v. 28. Pater major me est. Saltem de Filio, ut mislo in carne, leu in quantum est homo, dubitari non potest, quia minor sic Patre, adeoque respicit Patrem ut maiorem & dignorem. Nam hoc ad minus indicare illo loco Joan. citato, quem si frequenter Sancti exponunt, & ratione dicta majoritas in Patre; consequenter admittunt Filium divinum, ut hominem fuisse obedientem Patri, eique subiectum & servum, & orationem ac Sacrificium, adeoque Religionis exercitum Patri obrutiss.

Quocirea Filius divinus secundum professionem quidem ad intram in Deo virtute Religionis, & Pietatis inclinatur in Patrem, ut proximum & unicum principium sui esse; virtute observantia, ut in digniori origine; & secundum processionem ad extram inclinatur in Patrem virtute Religionis, Observantia (sub qua obedientiam comprehendendo) Gratitudinis, ut in primum principium sua humanitatis, & ut simileiter ac infinitè dignorem, ut precipientem; ut omnis gloria & gratia Christi hominis beneficiorum largitorem. Cumque virtus non subiectetur in supposito, sed in natura (sub ea comprehendendo potentiam naturalem) quidni etiam dictæ virtutes possint admitti in Deo absolutè spectato, id est, secundum naturam divisam, comprehensendo sub ea voluntatem quasi potentiam naturalem? Denique; exercitum virtutis magis consistit in affectu, quam in effectu, praeterea respectu Dei, ut constat ex D. Thom. 1. 2. q. 20. ergo potuit Verbum ante allumpanum humanitatem habere affectum exhibendi obsequium Religionis, Obedientia &c. in humanitate assumenda; sicut ab æterno habuit affectum assumendi humanitatem: ergo deinde exhibuit obsequium Religionis, Observantia &c. Deo Patri ab æterno.

Respondeo: Felix de Volunt. Dei cap. 7. diff. 5. n. 1. quod cum ista virtutes sint ad exteriorum, necessarium est, quod sit alter in natura & voluntate, que est subiectum harum virtutum, & non sufficit esse alterum in persona; alias pietas non solùm efficit Filio & Spiritu sancto; sed etiam in Patre, cum sit in voluntate omnibus communis; & consequenter, Pater efficit sibi ipsi obedientis.

Si dixeris: Inter Personas divinas est amicitia & charitas. Responder præfatus Auctor: Ad amicitiam non est necessarium, ut una persona diligat alteram, ut alteram, sed ut est una cum ipsa: nam diligit illam, ut haber bonitatem, vel essentiam divinam, que est motivum charitatis, & secundum hoc est unum cum al-

ter: quod sit, ut talis charitas, & amicitia sit ipsa: quod Deus seipsum diligit, quoad hoc simili: charitati, quod nos diligimus, & diligimur: charitati, quod nos diligimus Deum vel proximum; nam haec est ad alterum. Ex quo constat, actum, quo Verbum voluit ab æternō subiecti Patri, nostram naturam assumens, non fuisse obedientia, pietatis &c. quia non fuit ad alterum; cum fuerit essentialis, & communis toti Trinitati. Hucusque Felix. ex Theod. sup. n. 83 qui latius ea deducit. Studio: Lector bene facit, ea videndo, & despiciendo. Interviu adverat, quod Hebr. 6. v. 16 dicitur: Homines per majorem sui jurant. Et Psal. 109. v. 4. Iuravit Dominus, & non panitebit eum. Ergo, intent aliquis: Deus agnoscit Superiorem; ergo haec virtutes possunt esse in Deo. Responde Felix. sup. quod ly Iurare in Scriptura sumitur metaphorice, & ad similitudinem consuetudinis nostra, qui utimur juramento ad significandam nostram veritatem, ut ait Athanasius serm. de Passione. Sic ille. Ac revera Deum non jurare per majorem sui, uti homines faciunt, expressis verbis significat Scriptura d. cap. 6. ad Hebr. v. 13. lequentis tenoris: Abrahā namque promittens Deus quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum. Ad quidē ad significandam immobilitatem consilii tui: sic enim diei Script. eod cap. v. 17. In quo abundanter velens Deus ostendere pollicitionem habere immobilitatem consilii sui, interposuit iurandum: ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum. fortissimum solatium habemus. Ubi duas res immobiles, id est, immutabilis veritatis, vocat Dei promissionem, & jura-mentum.

Et ecce pervenimus ad secundam partem Conclus. quæ posuit in Deo Fidelitatem, sub qua comprehendere veritatem seu veracitatem, quæ ut putat Smit. sup. n. 111. non est virtus distincta à fidelitate, de quo postea. Prius ostendo haec virtutem, seu haec virtutes esse in Deo; etenim in proprio suo acto & objecto non repetitur aliqua imperfectione repugnans infinita perfectione diuinæ, sive, utraque est perfectio simpliciter, ergo Deo tribuenda. Antecedens probatur: quia Fidelitas est virtus, quæ quis vult implere, quod promisit; Veritas autem, seu Veracitas, virtus dirigen: volvatur ad hoc, ut quis loquatur conformiter menti sua. Quæ autem imperfectio in adimplitione promissio-nis, & conformitate locutionis ad mentem locutari: Nulla omnino. Hinc Apostolus ad Rom. 3. v. 4. Et autem Deus verax; omnis autem homo mendax. Et 2. ad Timoth. 2. v. 13. Ille (Deus) fidelis permanet, negare seipsum non posse. Item ad Hebr. 6. v. 17. Vi per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum &c. In quibus Scripturis (inquit Smit. sup. n. 101) notandum est, ita Deo tribui Veritatem, & Fidelitatem, ut non solum de facto, aut de potentia ordinata, non mentiatur, aut non velit implere promissa, sed ne absolute possit mentiri, aut non velle implere promissa. Nam ad Hebr. 6. dicitur

Simpliciter id esse impossibile, & 2. ad Tim. 2. dicitur, tam esse impossibile, Deum esse iso-lem, ac seipsum negare; id est, tam impossibile ac vere dicere, se non est Deus; deniq; ad Rom. 3. ita dicitur Deus verax, quemadmodum omnis homo mendax, quod de actu intelligi non po-test; cum constet, B. Virginem nunquam vel veniale mendacium commississe, debet ergo in-telligi de potentia, ita ut in homine quidem sit potentia mentiendi, non in Deo. Sic ille. Quod Smit. probat sciens D. August. lib. de Symb. ad Cata-chum. cap. 1. sic ait: si mori posset (Deus) non esset omnipotens: si mentiri, si falliri, si iniquè agere, non esset omnipotens, quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus, qui esset omnipotens. Deum autem mori, aut falli, vel iniquè agere, est absolute impossibile. Plura possent dici de hac impos-sibilitate; sed non sunt hujus loci, ubi tantum querimus, an veritas, & fidelitas ex proprio ob-jecto, & munere Deo repugnant. Et vero non repugnare, sed maximè convenire, manifestè ap-paret ex dictis.

Utrum autem haec virtutes sint distinctæ in 99. Deo, dissidium est inter Scolasticos. Smit. cum An dicitur Aliis, quos citat, afferit, eas non distinguunt; sed virtutes sint simpliciter Dei assertionem habere vim pro-missionis, & quidem promissionis juratae. Ra-tio (inquit) est: qui eadem virtus inclinat ad P. negans veritatem in verbis, seu signis æquipollentibus, probatur. & ad impletendum, quæ dicta sunt, quandò id Smit. dicitur, necesse est, ad verificanda verba prius dicta, prout necesse est, quandò quis non modò sim-pliciter afferuit, se quidpiam facturum (ad cuius assertio-nes veritatem sufficit, eum, quandò id af-ferit, habere propositum impletandi, etiam post-ea non impletat; ideoque in nobis complexus af-ferio de aliquo, à nobis faciendo, obligatio-nem faciendi non inducit) sed etiam afferuit se obligando, sibique injicendo quandam imple-di necessitatem, ac legem, quæ est assertio pro-missionaria, ad cuius impletionem dicitur virtus fidelitatis inclinare, quæ proinde est eadem cum veritate. Quid si loquens sit talis, ut non possit afferere, se aliquid facturum, nisi se obli-gando ad faciendum, ipsius assertio de aliqua re à se facienda, semper erit promissio: & si non possit afferere se facturum, nisi id affirmando sub infallibilitate prime veritatis, semper ipsius assertio de aliqua re, à se facienda, erit promissio jurata.

Hoc autem modo res se habet in Deo: cum 100. enim dicit, se quidquam facturum, significat, se habere propositum faciendi immutable (non vina, de re enim divina voluntas mutari potest, ut pater) assertio di-assertio de aliquo à se faciendo, inducat necessitatem ex hy- pothesi ad impletendum, quod dicit se facturum, & ita Dei assertio de aliquo à se faciendo sem-per est promissio: & cum affirmet omnia, quæ afferit, sub infallibilitate sua veritatis, quæ est veritas prima, sit, ut omnis ejus assertio de aliquo, à se faciendo, sit promissio jurata. Ha- & cenus Theod. Sed (inquit Felix sup. num. 4.) esse virtutes licet haec vera sint, satis probabile est, esse vir-tutes distinctas, ut docet Lessius lib. 2. de Ju-

Disput. 2. De Voluntate Dei.

310

Sit. cap. 18. dub. 8. & Alii. Nam cùm promissio debeat esse alteri facta, debet connotare inclinationem, saltem virtualem, ut alter cognoscere possit talē promissionem. Rursus: Veracitas solum dicit inclinationem ad dicendum verum, fidelitas addit. supra hoc inclinationem ad implementum promissum, quod sufficit, ut distinguantur. Sic ille.

101.
Perperam
citat p. Je.
Lemmum.

Tu nota mecum, Lemmum loco citato non agere de veritate, & fidelitate in Deo; sed in nobis, in quibus non solum probabile est, sed teste Felice cod. num. distingui certum est. Ergo videtur perperam citare Lemmum pro ea sententia, quæ afferit, eas virtutes in Deo distinguiri. Et ratio disparitatis patet ex ipso Felice; nam probat distinctionem in nobis, quia potest quis aliquid affirmare, quod non promittit facere: jam autem omnis affirmatio Dei de aliquo faciendo, secundum Smil. & Alios, est promissio, idque jurata. Non ab uno, i-

Arguitur
pro fenten-
tia Felicis.

quis: sed quæro, nunquid omnis assertio Dei est de aliquo faciendo? Patet, quod non; quia multa simpliciter afferit Deus, v.g. Deum esse trinum, & unum, Deum esse diligendum, & simili: sicut & homines multa afferunt sine reip: &c. ad quidpiam facendum, in quibus prointrae dicti hominum reperitur veritas sine aliqua fidelitate, cur nos similiter in hujusmodi dictis Dei? Et si par est ratio, quare non dicimus, illas virtutes in Deo esse distinctas, si non in ordine ad ea, quæ Deus affirmit te faciendum, saltem respectu eorum, quæ simpliciter affirmat sine ordine ad aliquod opus exterritum? Tu disipe.

102.

An promis-
so & ju-
ramentum
ad Deo sint
res distin-
ctae.

Ego quæro: si omnis assertio Dei de aliquo se faciendo sit promissio jurata, quomodo res & per duas res immobiles apud Apostolium ad Hebr. sup. intelligitur promissio, & juramentum, ut ipsum explicat Smil. sup.n. 101? nam promissio jurata tantum est una res, cùm juramentum à promissione non distinguitur in Deo; sicut in nobis distinguuntur, in quibus potest dari promissio non jurata. Et quid opus erat, ut Deus, promittens Abrahæ, juraret per semetipsum, cùm omnis promissio Dei, sit promissio jurata? Respondeatur: Scripturam loqui juxta utrum humanum seu consuetudinem humanum, qui non contenti simplici promissione, seu obligatione fidelitatis, exigunt novam obligationem juramenti ad maiorem firmatatem. Unde nota, quod Apostolus dicat: In quo abundantius volens Deus ostendere &c. Ergo non erat necessarium, sed, ut sic loquar, superabundans juramentum, ut Abraham sic melius intelligeret immobilitatem divinæ pollicitationis, quamvis alioqui sine juramento debuisse et credere. Et quia in nobis promissio, & juramentum sunt duas res, id est Apostolus loquens secundum id, quod in hominibus est, promissionem divinam, & juramentum vocavit duas res. Cui nos placet hæc solutio, quærat me- liorem.

103.

Ego pergo ad virtutem misericordiæ,

quam est in Deo ubique Scripturæ sacrae inculcant,

& ita obvix sunt, ut supervacuum videatur, eas referre. Et idem dico de SS. Patribus, autem hæc misericordia affectus efficiat subveniendi alienæ misericordiæ; quem constat non respugnare divinæ perfectioni; ergo rectè ponitur in Deo, sive sit virtus distincta à Charitate, sive non, secundum diversas opiniones, quib[us] non liber examinare; quia ad nostrum postulum periode est, quid quilibet servat, dummodo afferat, Misericordiam esse in Deo. Placet interior audire Scotum 4. dis. 46. qu. 2. Respondeo (inquit) Misericordia in nobis est habitus vel qualitercumque dicatur, forma, quæ nolamus misericordiam alterius; ita quod p[ro]inde inclinat ad alium nolendi misericordiam in alio; & hoc vel futurum, & tunc preservat ab illa, si potest; vel præsumit, & tunc reservat a misericordia, si potest: & ex consequenti post operationem disponit ad passionem, sicut & discretum est de misericordia imminente, vel presente.

Sed nunquid hæc misericordia est in Deo, secundum Doct. Subtilem? Attende quodcuius: Quanum ad secundum, prout scilicet misericordia melinat ad passionem illum, non est in Deo. & ab illo videtur imponi principalius id est, misericordia, exponendo M. S. ricors etymologicis id est, misericordia cor habens: quia compatiens misericordia in hoc habet cor misericordia, hoc est: communians in misericordia. Sed quantum ad istam operationem misericordiam sine imminente, sive præsentem, misericordia propriæ in Deo est. Quod probatum est inimicentem, quia sicut nullum bonum evenit, nisi volente Deo: ita nihil prohibetur ne eveniat, nisi Deo nolente: multa autem misericordia, possibiliter evenire alicui, prohibentur, ne eveniant, ergo Deus habet nolle respectu illarum. Consimiliter de misericordiis praesente, quia nulla misericordia tollitur, nisi Deo nolente illam inesse: multa autem frequenter tolluntur, ergo &c. Multæ, inquam (juxta illud Plat. 102. v. 8. Longanis & mulierum misericordiæ) non omnes, ut clarum est. Quomodo ergo misericordias Dei, cùm non ut promptus ad tollendum misericordiam; alioqui omnem tollere, potest namque: cur ergo non facit? pro responsione. Nota ex Scoto sup. num. 3. De hac (in scilicet) quod ille misericordia possit distinguiri, sicut de nolle respectu misericordiam inesse; quia sicut distinguitur Ang. in Deo velle antecedens, & consequens. Ita posse in ea distinguiri duplex nolle respectu misericordia; & sicut semper habet velle antecedens respectu boni creature, ita semper habet nolle antecedens respectu mali creature, prohibendi vel tollendi, juxta illud 1. ad Timoth. 2. Vult, omnes homines talios fieri. Sed si non habet semper velle consequens respectu boni, ita nec nolle consequens respectu mali amovendi.

Primum autem nolle non est misericordia, sed secundum. Et illud potest distinguiri in hoc, quod vel habet nolle respectu mali imminentis totaliter, vel partialiter. Si primo modo, dicitur misericordia liberans, quæ scilicet excludit omne malum, vel imminentem, vel jam præsens. Secundo modo dicitur misericordia parcens, vel mitigans, quæ scilicet non totum malum excludit, sed aliquam partem mali debet nisi secundum merita sua. Veroque autem modo

misericordia est in Deo, quia vel subvenit quibusdam, omnem miseriā imminentēm prohibendo, vel præsentem relevando; alīs autem partem miseriā debitan dimittendo. Hoc prænotato. Ad argumentum sup. postulat respondeat Doct. num. 4. Misericordias non infligit miseriā, nisi secundūm rationem; nunc autem recta ratio aliquandō dicit, miseriā aliquibus infligendam, ut secundūm aliquos appareat iustitia, ut in damnatione reprobrum: & idē non infligit illę penam, nec permittit nisi modo, quo eam infligi statuit cum misericordia, vel, cum dictamine recta rationis. Tollit ergo Deus miseriā, quandō recta ratio dicit tollendam; quod sufficit, ut dicatur misericordias, tamē non semper omnem tollat, quia non semper recta ratio dicit, omnem esse tollendam; sed aliquam esse infligendam, aut permittendam.

Quintūd, secundū Scotū sup.q.4.n.2.
Probabiliter tenetur, quid in omni opere divino con-
cūrunt misericordia, & justitia, iuxta illud P̄sal.
14.v.10. Univerla via Domini misericordia,
& veritas. Ad hoc etiam est ratio, quia artifex vo-
luntate producens conformiter regulā sua, justus est,
qui iustitia reddit unicuique, quod sibi debeatur, ar-
tificiū maximē debet, quod concordet regulā sua:
Deus autem est talis artifex respectu omnis creature.
Similiter misericordia est in subveniente indigentie
presenti, ut non insit, vel futurā, qua invenient, ne
insit: Deus produceudo quamcumque creaturam sic
velis, libenrit indigenti, ergo &c. Sed, ut bene
Doct. adverit ibid. num.3; hæc ratio accipit
iustitiam, & misericordiam valde generaliter,
qua debitor istud artificiati non est stricuum;
& misericordia propriè non est, vīa ad suble-
vandam miseriām; non autem omnis defectus
est misera. Plura ibi reperiet Lector de his
virtutibus, que merentur dispiç, sed nimis lo-
cum forent omnia hic referre. Ad propositum
nostrum sufficit, quid misericordia, five sit vir-
tus distincta à Charitate, five solū actus in-
adequatus Charitatis, materialiter distinctus
ab alio actu, ex distinctione objecti materialis,
quid, inquam, non repugnat ex proprio suo
objecto formalis, aut materiali, perfectioni di-
vinæ, & idē admittenda in Deo.

Hūi pōr̄ virtuti similiſ eſt Liberalitas, & Magnificentia: nam (inquit Smil. ſup.n.98.) in beneficii exhibitione gratuita, & quidem ex benevolentiā affectu, convenienti; diſerunt ta-
men, quod illa præſter beneficium ad subve-
niendum miferia alterius; iſta vero abſtrahant
ab hoc in beneficii exhibitione, & æquē in
non miferis, ac miferis ſe effundant. Quod
tameo diſerim videtur accidentale; quia for-
male motivum eſt idem, nempe diligibilitas
proximi propter iplum; hoc enim motivum
inclinet tam ad præſtanda bona, miferiam pro-
ximi ſublevatoria, quam alia; qui enim diligit
aliquem propter iplum, vult illi quodecumque
bonum, cuius eſt capax; & ideo cum Miferi-
cordia, Liberalitas, & Magnificentia inclini-
tent ad præſtandum proximo beneficium pro-
pter iplum, videntur eſſe eadem virtus, & con-

sequenter esse eadem virtus cum charitate (naturali vel supernaturali) erga proximum, à qua misericordiam non distingui, antea ostensum est. Sic ille. Sed an bene ostensum sit, est alia quæstio, qua non est hujus loci, & ideo supersedeo, ut antea dixi. Non laboramus hic in distinctione, sed in repugnancia cum divina perfectione, quam difficulter quis poterit ostendere.

Ostendo, inquit aliquis, & faciliter; quia secundum Philolophum 4. Ethic. 1. & 2. item 10. Ethic. 8. eumque imitatum D. Thomam ex Philo. 2.2. qu. 117. art. 2. & q. 134. art. 3. Liberalitas, & Magnificientia, circa pecunia largitionem versantur. Verba Doct. Angeli 1. loco citatae in corpore, hæc sunt: Propria materia Liberalitatis 108. *Siendiatus* ex Philo. *Liberalitas* & *Magnificientia*, repugnare Deo.

*est pecunia. Et secundo loco cit. in corp. de
Magnificentia sic loquitur: Ad Magnificentiam D.Tho.
pertinet magnos sumptus facere, ad hoc, quod opus
magnum convenienter fiat. .... Sumptus autem*

est quādam pecunia emīsiō, à qua potest aliquis prohiberi per superfluum amorem pecunia. Et idēo materia Magnificentia possunt dici & ipsi sūmpus, quibus uitii magnificus ad opus magnum faciendum: & ipsa pecunia, quā uitii ad sūmpus magnos faciendos: & amor pecunia, quem moderatur magnificus, ne sūmpus magni impediantur. Sed quis non videt, hæc esse imperfectionis, adēque non habere locum in Deo? Respondeat Smis. sup. num. 99. Philosophum 10. Ethic. 8. ubi excludit liberalitatem à Diis, loqui de ea prouidat ab hominibus exerceretur, qui sunt libi- Explicatus
Philosophus
Smisius.

ubi excludit liberalitatem à Diis, loqui de ea ^{Emperio japonis} Smising.
prout ab hominibus exercetur, qui sunt libe-
rales in largiendo robus, auxiliis, i. f.

ales in largiendis rebus , quibus ipsi utuntur ad suam necessitatem , aut utilitatem, adeoque se privant aliquo bono utili, seu necessario, cum aliis dant. Abstrahendo autem ab hac imperfectione, quis dicat absurdum, Deum pecunias habere , enijs est orbis terræ , & plenitudo ejus; aut Deum alteri dare , cum ipse det omnibus affluerter ? Et ita Philosophum exponit D.Tho. ipse D.Thom. I. part. qu. 2.1. art. 1. ad 1.hilic verbis : *Quadam virtutes morales sunt circa operationes , ut puta circa dationes & sumptus, ut Iustitia & Liberalitas, & Magnificentia, que etiam non sunt in parte sensitiua, sed in voluntate. Unde nil prohibet hujusmodi virtutes in Deo ponere : non tamen circa actiones civiles , sed circa actiones Deo convenientes.*

Ridiculum est enim secundum virtutes politicas
Deum laudare, ut dicit Philo. in 10. Ethic.
Hercule nihil certius est, quam Deum no- 109.
bis bona natura & gratia conferre; imo & Deus con-
bona corporalia sine ulla prouersis obligatio-
ne, felicissimam liberali eorum promissione. Cur
ergo negabimus, Deum esse liberalem? Por-
rò Magnificentiam Dei multis locis Scrip-
tura sacra commemorat, ut in ea versatus
non potest ignorare; & idem opere pre-
cium non est, ut in particulari adducantur.
Hoc dico, pecunias & bona temporalia, se-
condum Smil. sup. n. 100. solum esse quid ma-
terale respectu virtutis; item, quod benefici-
um sit magnum, aut parvum, unum arduum,
& non alterum, in quo videtur Liberalitas di-
tingui à Magnificentia; atque adeo, secundum
ipsum

ipsum sunt una virtus, secundum rationem formalē, ut patet ex sup. dictis, quāvis Alii existimant, eas virtutes specie & formaliter distinguui. Elige, quod vis, & non errabis in fide, aut in bonis moribus; & semper verum erit, has virtutes propriè & formaliter esse in Deo, seclusa accidentalitate, & aliis imperfectionibus, quæ proveniunt ex imperfectione subjecti, ut est v. g. moderatio amoris pecuniae, quam patet in Deo non esse, in quo omnia moderatissima sunt.

110.

Quā ratione temperantia & fortitudo excludantur à Deo.

Quā ratione sint in Deo.

Ex quo etiam à Deo excluduntur temperantia & fortitudo respectu proprii subjecti. Nam illa moderatur affectum voluntatis circa delectabilis tactus in cibo, potu, & venereis, hæc autem circa terribilia mortis. Constat autem in Deo omnes affectus de se esse maximè moderatos. Neque Deum sibi ipsi cibum, potum, aut venerea posse appetere, vel posse subire, aut fugere pericula mortis. Quod si temperantia, & fortitudo acceperint pro simplici complacentia & affectu circa moderationem cibi, potū, &c. talis complacentia admitti potest in Deo; nam non supponit aliquam passionem moderandam in Deo, sed solum in genere, in illo scilicet subjecto, cui propriè competunt affectus efficiaces illius virtutis, quod non ponit imperfectionem in Deo. Quare autem dixerim: Respectu proprii subjecti, patet ex dictis Conclus. 1.

Sic etiam virtus Eutrapelia, licet quoad ha-

bitum, seu quasi habitum sit in Deo, non tamen quoad actum, à quo Eutrapelia appellatur, qui est imperare actiones ludibriæ, quæ in Deo locum non habent. Elle in Deo autem in Deo quoad habitum, probat S. I. sup. n. 92. quia sic non differt ab affabilitate, quæ inclinat ad tales in verbis & factis mediocritatem, secundum quam alieius conversatio est proximo grata & accepta; quid autem hoc fiat in verbis factisque ferri, vel ludriciis, seu jocolis, est materia; formale vero conversationis acceptabilitas, quæ nullam involvit imperfectionem; & ideo talis conversatio Deo tribuenda. Et videtur tuissi eum Moyse; de quod scriptum est, quod ei loquebatur Dei facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum Exod. 33. v. 11. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut sol loquitur homo ad amicum suum. Et quis potest dubitare an talis locutio, seu conversatio, fuerit Moyse; gratia & accepta? Fuit ergo actus affabilitatis Atque hæc de virtutibus divinis satis, ut arbitror, pro hoc loco: nam de charitate, & amicitia, de quibus hic nihil diximus, in superioribus actum est.

Sequitur quæstio molestissima de Prædestinatione, & reprobatione tam hominum, quam Angelorum, quæ meretur tomum alterum, & novam disputationem, eamque intitulabimus de Providentia divina, quæ est quid commune ad illa.

IN.